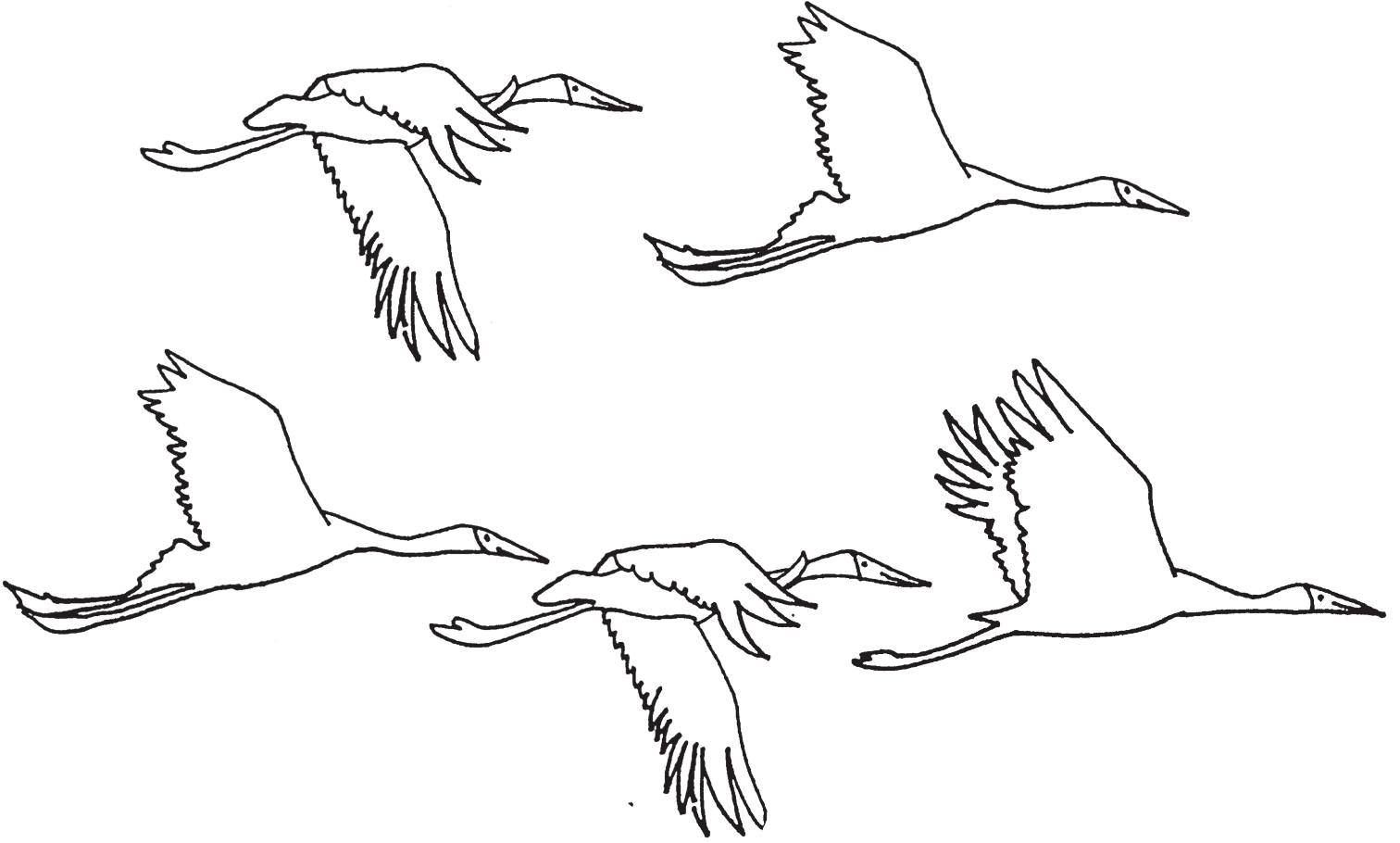

TURNA GÖÇMEN BİR KUŞTUR

ö ğ r e n c i k i t a p ç ı ğ ı

10-12
yaş

WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı) Kasım 2014
Büyük Postane Caddesi, No:19 Kat:5 Bahçekapı, İstanbul
Tel: 0212 528 20 30
Faks: 0212 528 20 40
www.wwf.org.tr
info@wwf.org.tr

Orjinali: ICF (Uluslararası Turna Koruma Vakfı) tarafından hazırlanmıştır.
Activity Packets, Level I: Chick Chat: An Introduction to Cranes
(Preschool - 2nd grade)
Level II: Cranes, Kids and Wetlands: Exploring Cranes and Their Habitats
(3 - 5 grade)
International Crane Foundation
E-11376 Shady Lane Rd. P.O. Box 447
Baraboo, WI 53913 USA
Phone: 608.356.9462
Fax: 608.356.9465
<http://www.savingcranes.org/>

Bu kitapçığın Türkçe uyarlaması, WWF-Türkiye tarafından yürütülen 'Turnalar Hep Uçsun' projesi kapsamında Brisa'nın desteğiyle hazırlanmıştır.

Çeviri ve tasarım uygulama: Tuğba Can

Uyarlama: Tuğba Can, Meltem Ceylan Alibeyoğlu,

Kerem Ali Boyla, Nilüfer Araç

Düzeltili: Tuğba Uğur

Katkı sağlayanlar: Ozan Kaan Sadıklar, Bengi Yetişer, Ezgi Söyler

BRISA

Turnalar, Uzun ve Zarif Kuşlar

Turnaların uzun gagaları var. Siğ sularda besin aramalarına yarar. Turnalar gagalarını başka ne iş için kullanır?

Peki ya sesleri? Öyle tiz ve yüksek ki yaklaşık 3 kilometre öteden duyulur. Bunu, uzun ve kıvrımlı soluk borularına borçlular. Sen, uzun ve kıvrımlı bir müzik aleti biliyor musun?

Bacakları da çok uzun! Sazlık, bataklık gibi sulak alanlarda yürümelerine elverişli. Uzun bacakların olsa sen ne yapardın?

Uzun gagalı, uzun boyunlu uzun bacaklı olan turnaların boyları da uzun. Yaklaşık 1,5 metre. Ya kanat açıklıkları? Bir kuşun bir kanadının ucundan diğer kanadının ucuna olan uzaklık kanat açıklığı olarak adlandırılır. Turnalarinki, yaklaşık 2,5 metre! Senin iki kolunun arasındaki uzaklık ne kadar?

Turnaların başlarının tepesinde tüysüz, parlak kırmızı bir bölge bulunur. Turnalar, tepelerini bazen diğer turnalara ve hayvanlara gösterir. Sence bunun nedeni nedir?

Turnaların tüyleri gridir, ancak yazın bu renk kahverengiye dönüşür. Bu renk değişimi turnaların ne işine yarar?

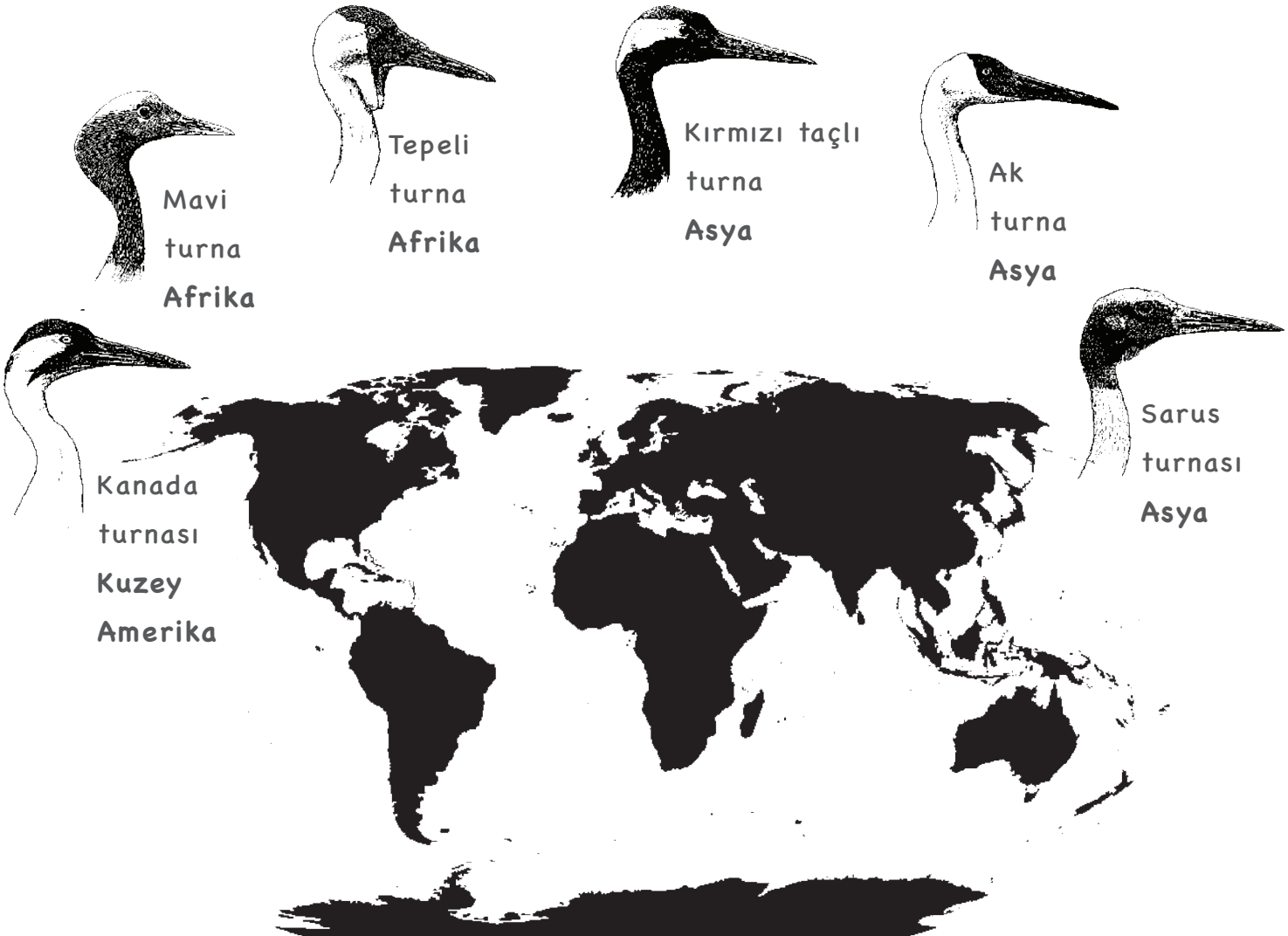
Turnaların, doğada ortalama 30 yıl yaşadığını biliyor muydun? Üstelik, çiftler ömür boyu birlikte yaşar.

Turnalar Nerede Yaşar?

Yeryüzünde 15 turna türü var. Ancak bunların yarıya yakını yok olma tehlikesi altındaki türler. Dünyada bir bitki ya da hayvan, sayısı azalmış, yalnızca birkaç üyesi kalmışsa nesli yok olma tehlikesi altındaki tür olarak adlandırılır. Aşağıda nesli yok olma tehlikesi altındaki turna türlerini ve nerede yaşadıklarını görüyorsun.

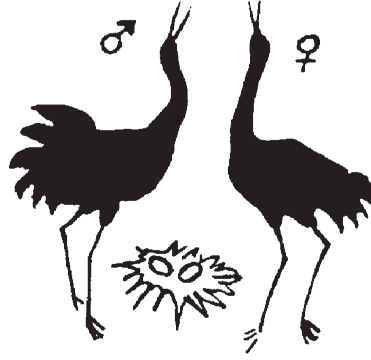
Nesli yok olma tehlikesi altındaki turna türlerinin hangi kıtada yaşadığını dünya haritası üzerinde göster. Hangi kıtada en çok nesli yok olma tehlikesi altında turna türü var? Hangi kıtalarda nesli yok olma tehlikesi altında olan turna türü yok? Bunun nedeni ne sence?

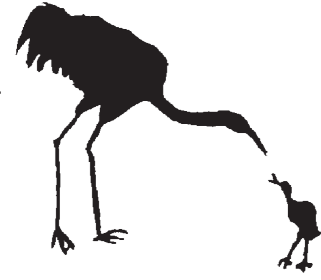
Turnalar Gelir Gider Mevsimler Gelir Geçer

Turna çiftleri, egemenlik alanlarını, yani beslenecekleri, yuva yapacakları, geceyi geçirecekleri, yavrularını büyütürken kullanacakları güvenli alanı belirler. Ardından yuva kurarlar ve dişi turnalar yumurtlar.

Aileler kuzeye
göç ederler.
Yavrular
ailelerinden
ayrılırlar.

Aileler, yumurtadan
çıkan yavrularına
bakarlar.

İlkbahar

Turnaların yaşam
döngüsünü
arkadaşlarınızla
birlikte canlandırın.

Yaz

Kış

Sonbahar

Turnalar sulak
alanlarda,
çayırlarda, hatta
ekili alanlarda
yiyecek ararlar.

Aileler, yavrularıyla birlikte
güneye göç ederler.

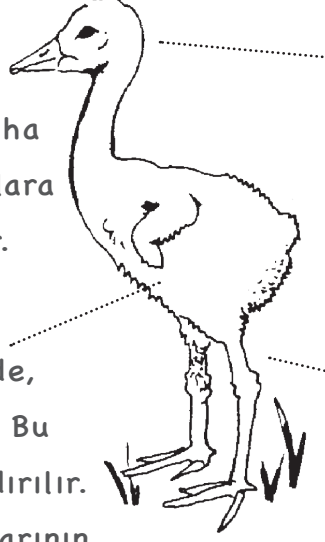
Yavrular hızla
büyürler, uçmayı
sağlayan kanat
ve kuyruk
tüyleri gelişir,
sonra da uçmayı
öğrenirler.

Turnalar Çok Hızlı Büyür!

Yavru turnalar civciv olarak adlandırılır. Yumurtadan çıkmak büyük bir enerji gerektirse de civcivler kısa sürede yeni yaşamlarına uyum sağlarlar.

Civcivlerin gagaları güçlüdür. Daha bir günlükken bile ailelerinin onlara getirdiği besini yemeye başlarlar.

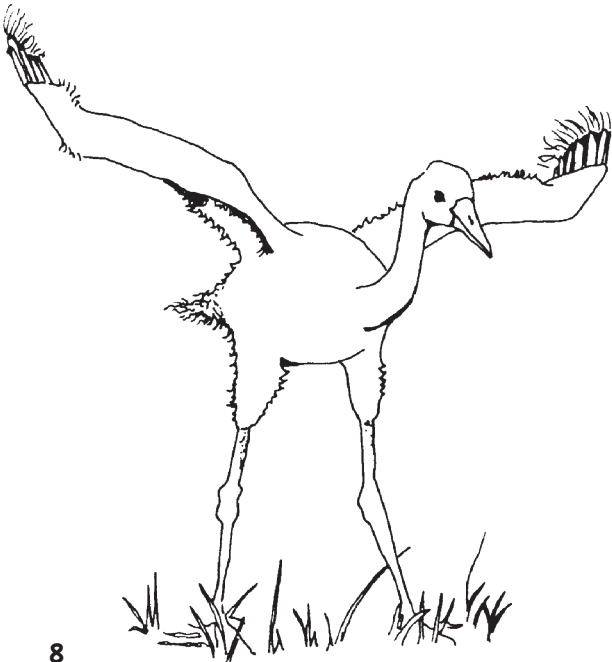
Kabarık, yumuşak, tarçın renginde, onları sıcak tutan tüyleri vardır. Bu tüyler, hav tüyleri olarak adlandırılır. Kırmızı-kahverengi tüyleri yuvalarının yanındaki otlar arasında avcılardan saklanmalarını sağlar.

Yumurtadan çıktıkları anda görüşleri iyidir. Bu özellik, ailelerini tanımlarına yarar.

Yumurtadan çıktıktan birkaç saat sonra ayağa kalkıp aileleriyle birlikte yürümeye başlarlar.

Yumurtadan çıktığında güçlü bir gagası, bacakları, kabarık tüyleri ve iyi bir görüşü olmayan bir kuş türü biliyor musun? Yanda ipucu var! Çevrende sık gördüğün bu kuş ve diğer ötücü kuşların civcivleri, neden turnalarinkinden farklı, biliyor musun?

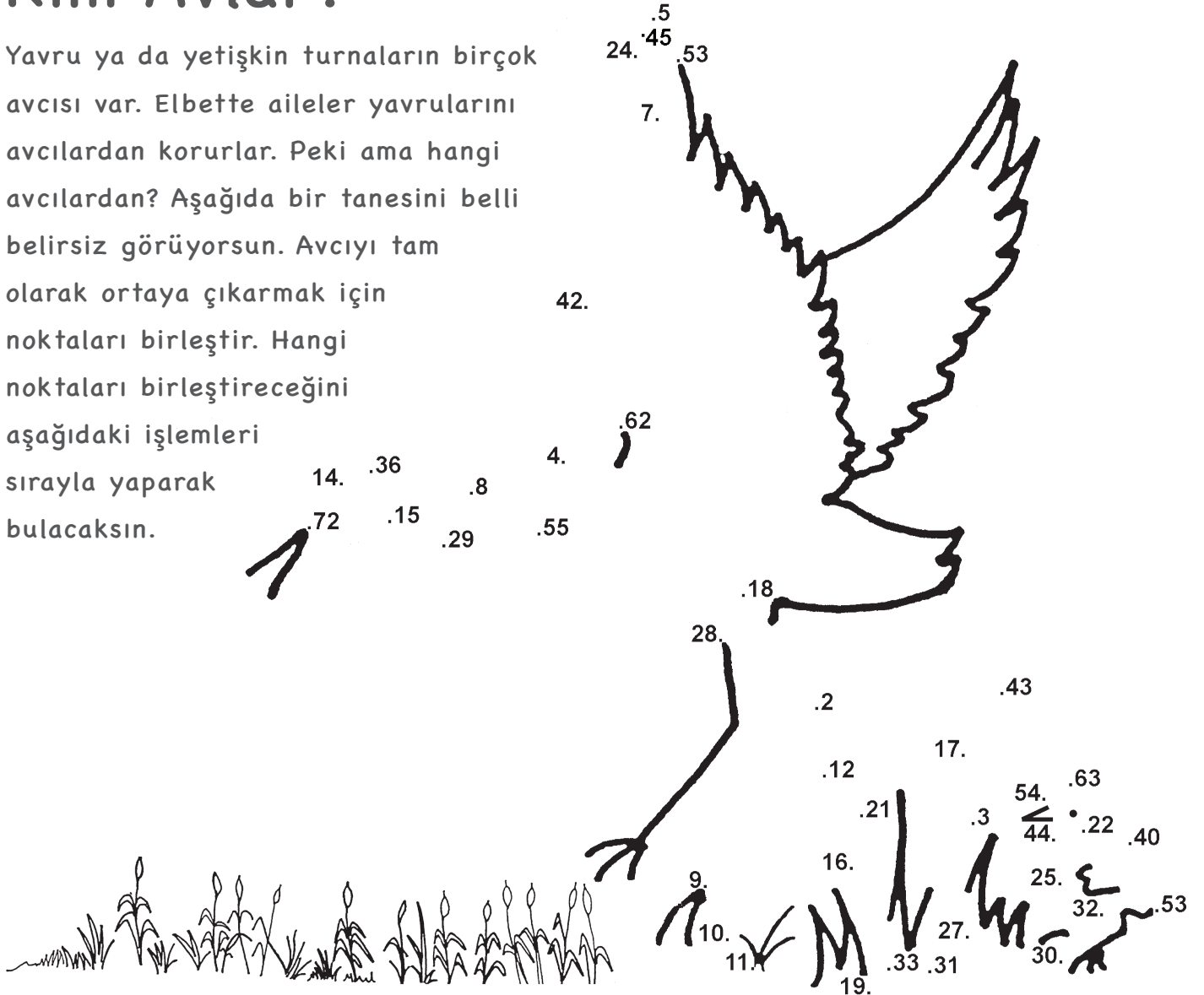

Civcivler çok hızlı büyür. İlk iki ay neredeyse her gün 2,5 cm uzarlar! Üç aylıkken boyları, 120-150 cm'e ulaşır. Hemen hemen anne-babalarının büyüklüğüne ulaşırlar ve uçmayı öğrenirler. Sen üç aylıkken ne kadar büyüktün? Her gün 2,5 cm uzasaydın, şimdi boyun kaç olurdu?

Turna Yavrularını Kim Avlar?

Yavru ya da yetişkin turnaların birçok avcısı var. Elbette aileler yavrularını avcılardan korurlar. Peki ama hangi avcılardan? Aşağıda bir tanesini belli belirsiz görüyorsun. Avcıyı tam olarak ortaya çıkarmak için noktaları birleştir. Hangi noktaları birleştireceğini aşağıdaki işlemleri sırayla yaparak bulacaksın.

1) $49 + 4 =$

2) $1 + 6 =$

3) $7 - 2 =$

4) $5 \times 9 =$

5) $16 + 8 =$

6) $6 \times 7 =$

7) $54 + 8 =$

8) $21 - 17 =$

9) $14 - 6 =$

10) $22 + 14 =$

11) $7 \times 2 =$

12) $8 \times 9 =$

13) $18 - 3 =$

14) $6 + 23 =$

15) $58 - 3 =$

16) $4 \times 7 =$

17) $9 + 9 =$

18) $7 - 5 =$

19) $4 + 5 =$

20) $2 \times 5 =$

21) $15 - 4 =$

22) $12 + 7 =$

23) $4 \times 4 =$

24) $5 + 7 =$

25) $3 \times 7 =$

26) $37 - 4 =$

27) $4 + 27 =$

28) $37 - 20 =$

29) $43 \times 1 =$

30) $12 - 9 =$

31) $9 \times 3 =$

32) $5 \times 6 =$

33) $15 + 17 =$

34) $5 \times 5 =$

35) $50 - 6 =$

36) $49 + 5 =$

37) $9 \times 7 =$

38) $11 + 11 =$

39) $49 - 9 =$

40) $60 - 7 =$

Turnalar Nereden Gelir?

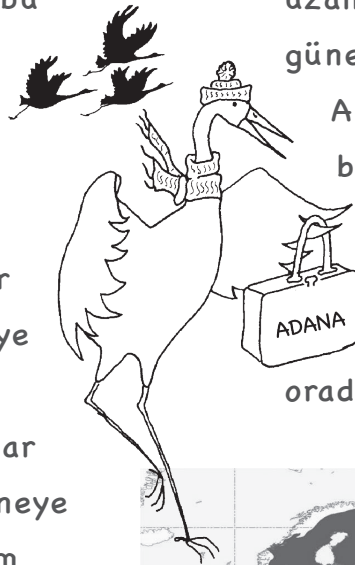
Her yıl birçok kuş, dünyanın bir ucundan diğer ucuna, besinin bol olduğu ılıman yerlere uçar. Hayvanların bu mevsimsel hareketler göç olarak adlandırılır.

Birçok turna türü, kış aylarında güneye, ilkbahar ve yaz aylarında ise kuzeye göç eder. Göç sırasında sayıları 400'ü bulan gruplar oluştururlar. Kuzeyden güneye göç Temmuz'da başlar, Ekim ayının başına kadar devam eder. Güneyde kışlarlar.

Mart ayında, üremek için yeniden kuzeye giderler. Nehir ve göl çevresindeki ıslak çayırları ve mevsimsel taşkınları kullanırlar.

Yuvalarını yere yaparlar ve genellikle iki yumurta bırakırlar. Üreme sonrası tüy değiştirirler. Turnalar gündüz aktif olan kuş türlerinden biridir. Gece bir arada tüneklerler. Besin bulmak için bu alanlardan 20 km uzağa uçabilirler. Ülkemizde görülen turnaların çok büyük çoğunluğu Karadeniz'in kuzeyinden gelen göçmen kuşlardır. Tahminen

100 bin civarında olan bu topluluk Kırım'dan Orta Karadeniz kıyılarına uzanarak ülkemize girer. Buradan güneye, İç Anadolu üzerinden Doğu Akdeniz kıyılarına inerler. Kuşların bir kısmı Kıbrıs ve Akdeniz üzerinden uçarak Mısır kıyılarına ulaşırken, diğerleri Adana ve Antakya ovaları üzerinden İsrail'e doğru iner, oradan Afrika'ya geçerler.

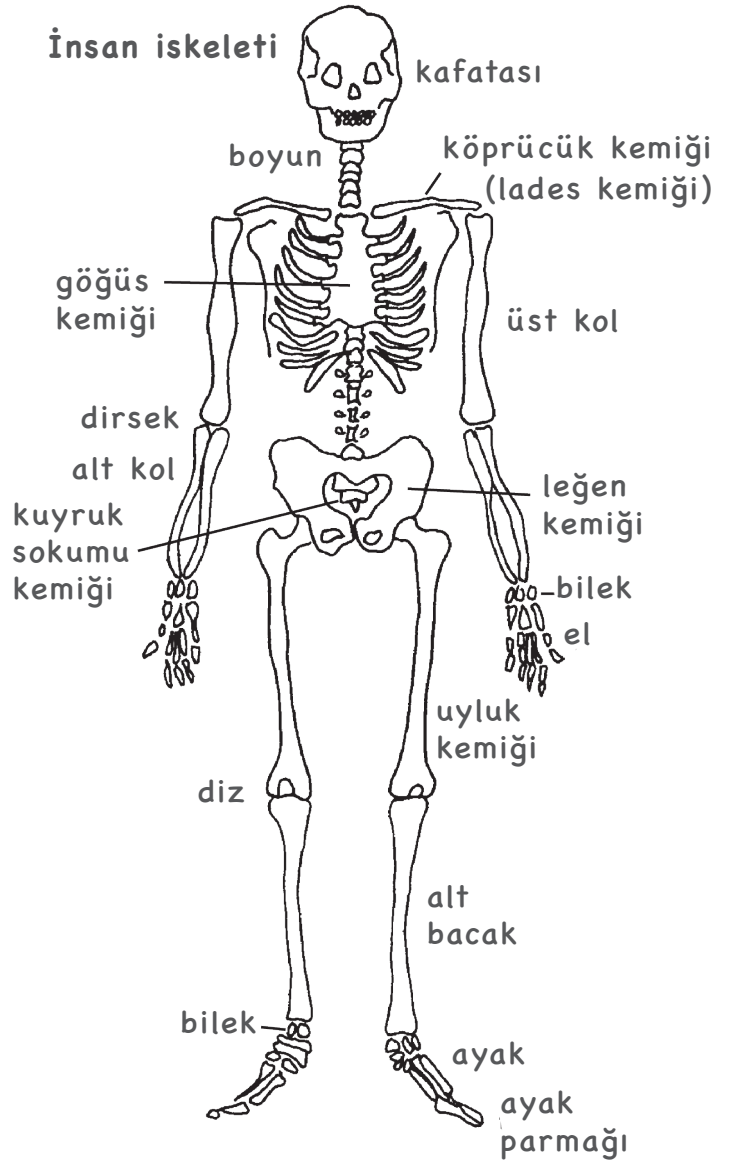
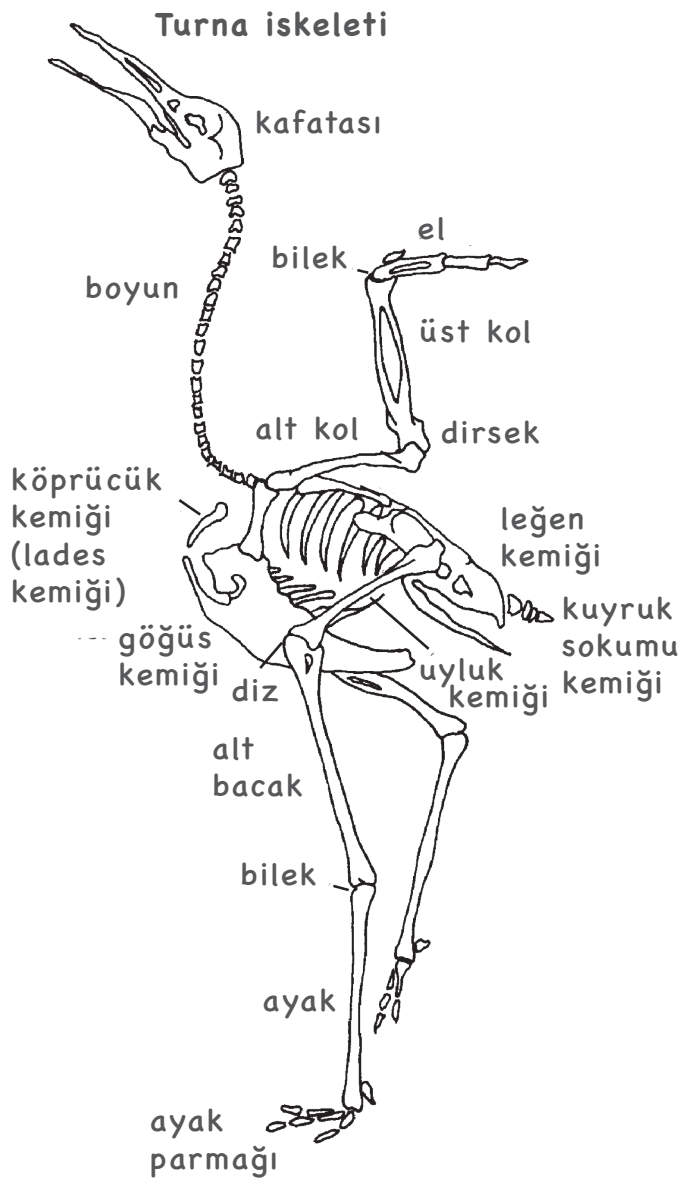

Bu topluluğun bir kısmı, 3.000-5.000 kadar kuş, düzenli olarak Adana'daki Akyatan Lagünü ve Yumurtalık Lagünlerinde, az sayıda da Göksu Deltası, Sultansazlığı ve Ceylanpınar'da kışlar. Turnaların göç yolunu yukarıdaki harita üzerinde çizerek göster. Sence, turnalar yönlerini nasıl bulur?

Turnaların Kanatları Var Senin Kolların

Bir turna ve bir insan iskeleti birbirine benzese de farklılıklar vardır. Turna ve insan iskeletindeki üst kolları kırmızı boya. Göğüs kafesini de yeşile. Diğer kemiklerin her birini de farklı bir renge. Örneğin kafatası sarı, köprücük kemiği mavi. Böylece iki iskelet arasındaki benzerlik ve farklılıkları daha iyi görebilirsin.

Benzerlikler ve farklılıklar seni şaşırttı mı? Farklılıklar elbette kemiklerin işlevlerinin farklı olmasından kaynaklanıyor. Örneğin el kemiğimiz... Biz ellerimizle neler yapabiliyoruz? Turnalar neler yapabiliyor?

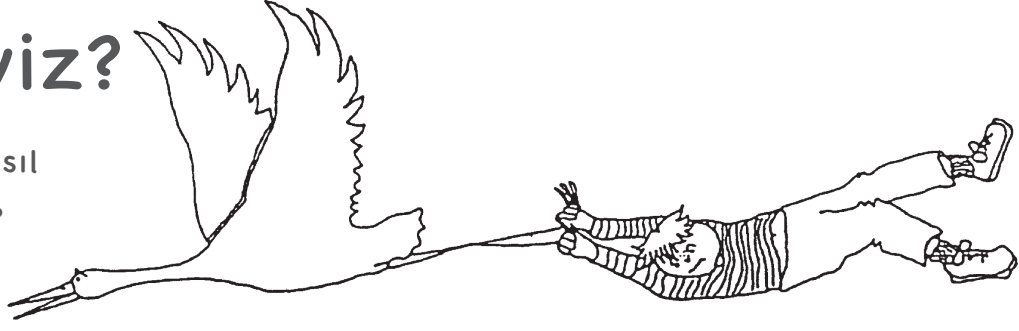

Turnalar Gibi Uçabilir Miyiz?

Bir turna gibi uçabilmek nasıl birşeydir, hiç düşündün mü? Ne yazık ki insan vücudu buna uygun değil! Peki vücudumuzda uçabilmek için bazı düzenlemeler yapsak, bunlar neler olur?

Daha hafif bir iskelet: Bizim iskeletimiz kuşlarınkinden ağır. Demek ki daha hafif bir iskelete ihtiyacımız var. Öyleyse kemiklerin içini boşaltalım. Ancak bu kemiklerimizi zayıflatır. O yüzden kırılganla onları destekleyelim. Kasları kemiklere ve başka organlara bağlayan beyazımsı kordona kiriş adı verilir. Ayrıca kemiklerin içini hava keseleriyle dolduralım. Kullanmayacağımız bazı kemikleri de birbirine kaynatarak daha hafif tek bir kemik haline getirelim. Çene kemikleri ve dişlerden de kurtulup yerine daha hafif olan gagayı yerleştirelim. Böylece hafif ama güçlü bir iskeletimiz oldu.

Güçlü kaslar: Kol kaslarınız mı daha güçlü, bacak kaslarınız mı? Peki kollarınızın üzerinde mi ayakta mı daha kolay durursunuz? Bir turna gibi uçabilmek için kanatlara ihtiyacımız var yani daha büyük kol kaslarına.

Ayrıca ağırlıktan kurtulmak için büyük bacak kaslarımızı da küçük olanlarıyla değiştirelim. Peki, yeni uçuş kaslarımız nereye bağlanacak? Elbette göğüs kemiğimize, ancak bu haliyle göğüs kemiğimiz büyük değil. Onu da büyük bir modelleyle değiştirelim.

Daha iyi bir solunum sistemi: Nefesimiz tükenmeden ne kadar koşabiliriz? Örneğin; tüm gün koşabilir miyiz? Zor görünüyor, değil mi? Oysa turnalar tüm gün uçabilirler. Kanat çırpamızı sağlayacak büyük kaslarımız çok fazla oksijen tüketir. Bu durumda daha iyi bir çift akciğere de ihtiyacımız olacak.

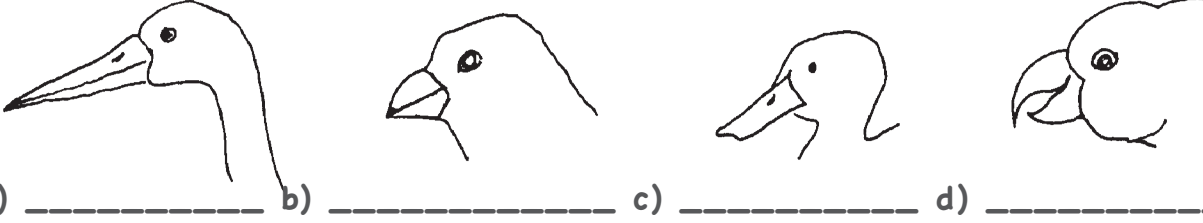
Bazı özel beceriler: Elbette dünyanın bir ucundan diğerine yol alan bir kuş olarak iyi görüş, hızlı refleks, hız kontrolü, yön tayini, havalanış, iniş, dönüş ve manevra becerisi gibi özelliklerimizin de gelişmiş olması gerekir.

Kuşların Adaptasyonu Gerçekten Harika!

Canlıların buldukları ortama uyum sağlayabilmek için zaman içinde vücutlarında ve davranışlarında meydana gelen değişimlere **adaptasyon** adı verilir. Turnaların ve diğer kuşların gagalarındaki ve ayaklarındaki adaptasyon gerçekten harikadır. Bir kuşun gagasına bakarak neyle beslendiğini, ayağına bakarak nerede yaşadığını kolayca anlayabilirsin.

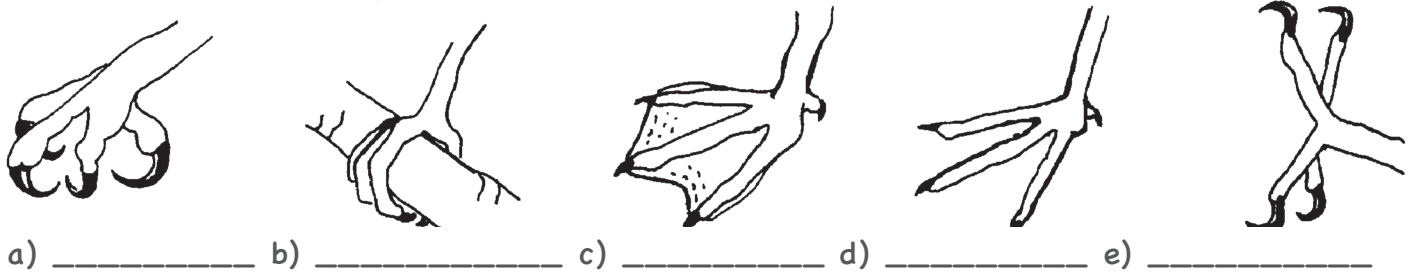
Gaga tipleri: Aşağıdaki gagaları incele. Hangi gaga tohum kırmaya, hangisi eşelemeye, hangisi süzmeye, hangisi parçalamaya yarar?

Peki bu gaga tipiyle hangi besinleri yiyebilirler?

a) _____ b) _____ c) _____ d) _____

Ayak tipleri: Aşağıdaki ayakları incele. Hangi ayak tırmanmaya, hangisi yüzmeye, hangisi tünemeye, hangisi çamurda yürümeye, hangisi yakalamaya yarar?

Peki bu ayak tipiyle nerede yaşayabilirler?

a) _____ b) _____ c) _____ d) _____ e) _____

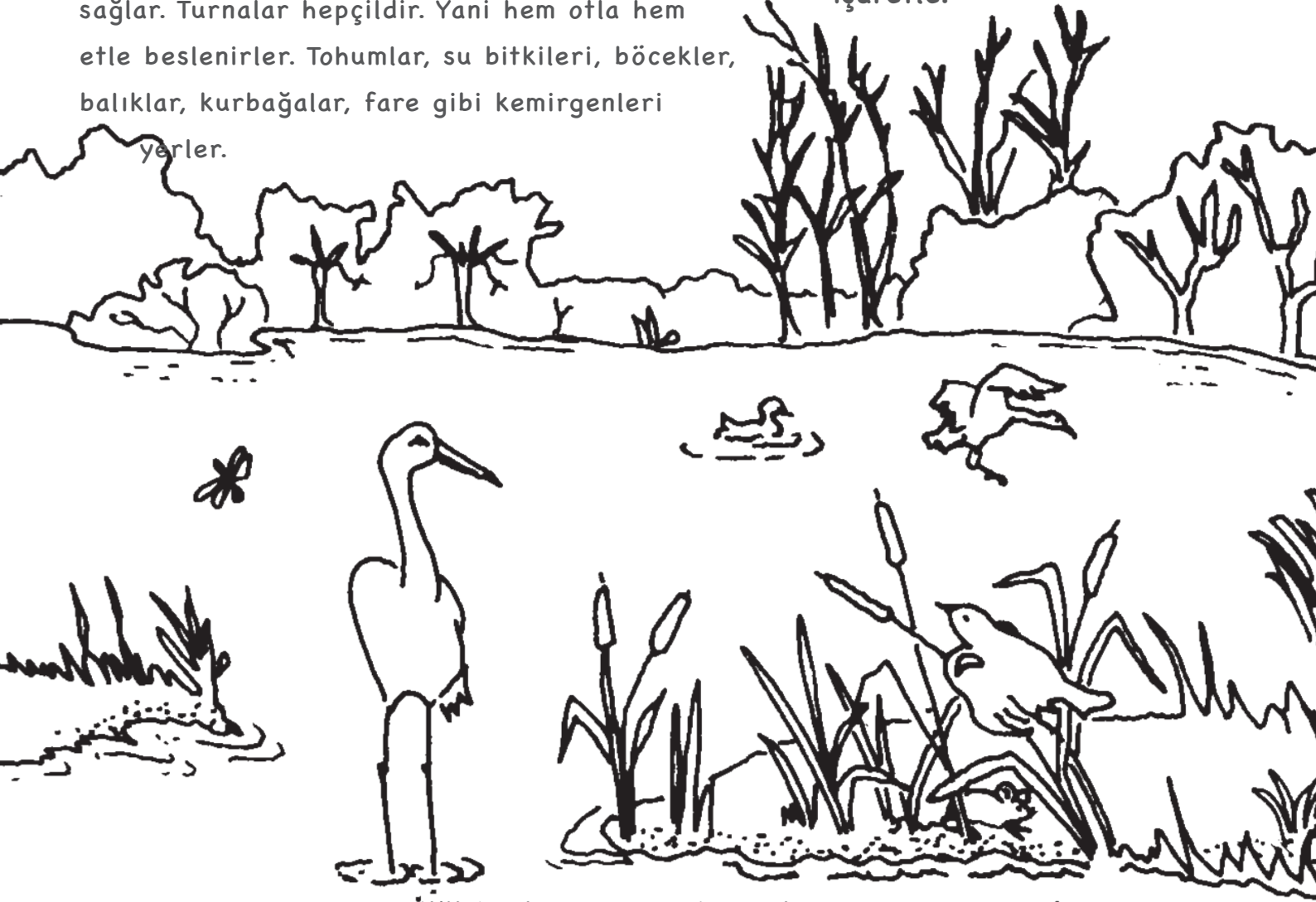
Turnalar böcekler, bitkilerin tohumları, kökleri, su bitkileri, kurbağalar ve balıklarla beslenirler. Hangi gaga ve ayak tipi onlara uygun?

Sulak Alanlar Turnaların Evi

Turnaların yaşam alanı, başka bir deyişle evi, sulak alanlardır. Sulak alanlar, turnalara besin sağlar. Turnalar hepçildir. Yani hem otla hem etle beslenirler. Tohumlar, su bitkileri, böcekler, balıklar, kurbağalar, fare gibi kemirgenleri yerler.

Resmi incele, turnaların yiyebileceği 10 besini işaretle.

Turnaların yediği besinler arasında senin yiyebileceğin bir şeyler var mı?

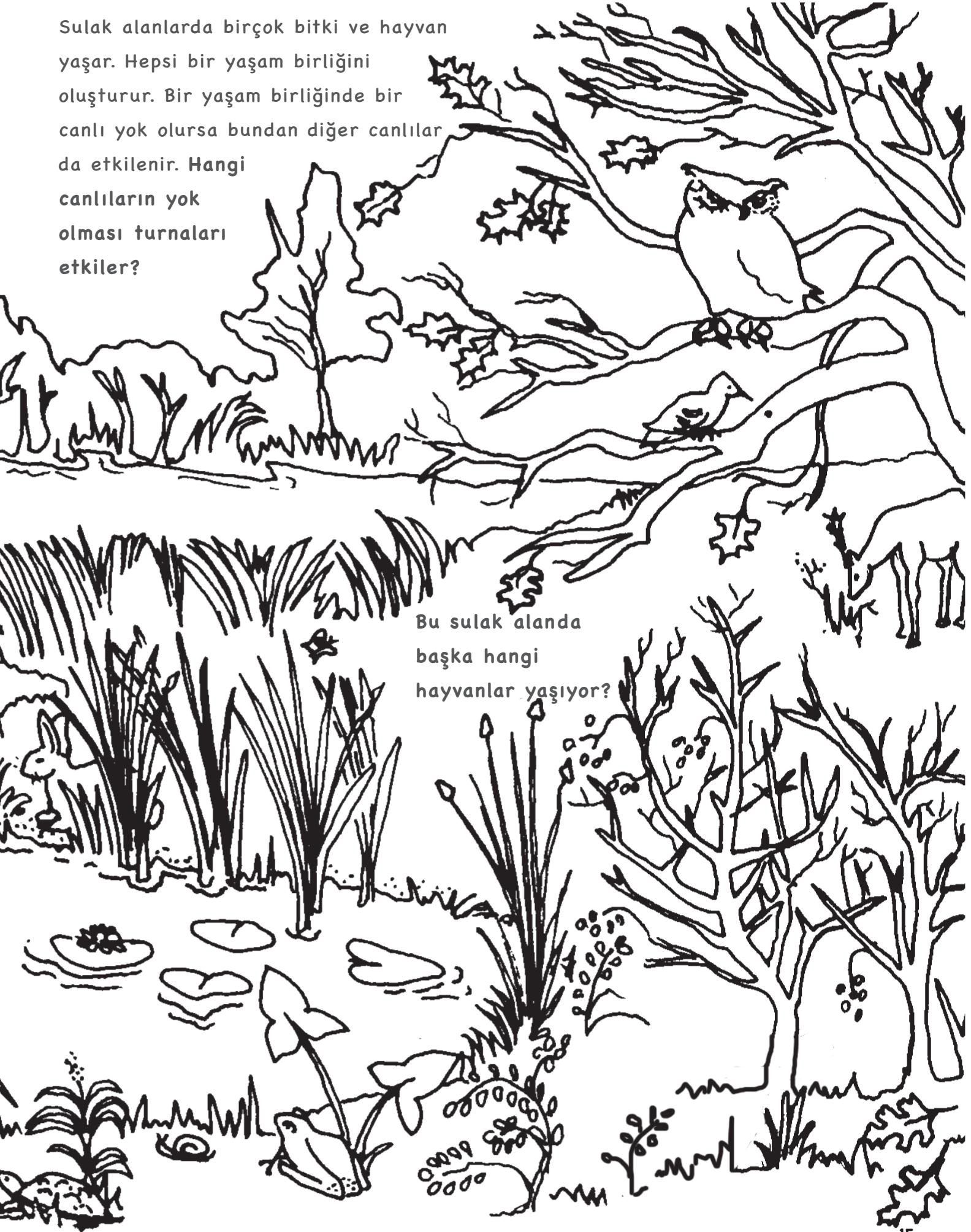

Sulak alanlar, turnalara yuva yapacakları, korunacakları yer yani barınak sağlar.

Sulak alanlarda birçok bitki ve hayvan yaşar. Hepsi bir yaşam birliğini oluşturur. Bir yaşam birliğinde bir canlı yok olursa bundan diğer canlılar da etkilenir. Hangi canlıların yok olması turlaları etkiler?

Bu sulak alanda başka hangi hayvanlar yaşıyor?

Sabahın erken saatleri. Çoktan uyandık. Ne de olsa bugün doğa gözlemi yapacağız. Tüm ekip heyecanlıyız. Sırt çantalarımızda gözlem yapmak için dürbünlerimiz, teleskoplarımız, gözlem formlarımız, rehber kitaplarımız, yön bulmak için pusulamız, haritamız, elbette su ve yiyeceğimiz var. Nereye mi gidiyoruz? Akyatan Lagünü'ne.

Kış ayındayız ama hava çok güzel. Tabii ya, güneydeyiz. Çukurova Deltası'ndayız. Adana'ya pek yakınız. Denizle bağlantısı olan göl sakin. Turnalarla birlikte ördeklerin, karabatakların, martıların uçuşlarına tanık oluyoruz. Uzaklaşan turnaların borazanı andıran, çatlak ve yankılı sesi dinlemeye değer.

Sulak alanlarda yalnızca kuşlar yok. Salyangozlar, toprak solucanları, kırkayaklar, örümcekler, orman bitleri, kurbağalar, kertenkeleler, yılanlar, kır faresi gibi birbirinden farklı pek çok canlı var. Ne zengin bir yaşam alanı! Turnalar boşuna kışlamak için burayı seçmemişler. Ekibimiz, dürbün ve

teleskoplarla alan taraması yapıyor, turnaların seslerini dinleyerek gittikleri noktaları tespit etmeye çalışıyor. Turna grupları bulunduğu sayımları yapılıyor, neler yediklerine bakılıyor ve ne gibi tehditlerle karşı karşıya oldukları keşfedilmeye çalışılıyor. Gözlem formları dolduruluyor. Tüm gün bu şekilde çalışıyoruz.

Güneş veda ederken ayrılıyoruz lagünden. Dönünce günün değerlendirmesini yapacağız. Acemi pilotlar gibi iniş yapan iki turna da sohbet konumuz olacak. Kanatlarını ve ayaklarını aşağıya indirerek iniş yaptılar. İndikleri noktada hızlarını zıplayarak yavaşlatıp yere konmayı başardılar. Lagünlerin öneminden de söz edeceğiz. Lagün, denizle bağlantısı olan göl çeşididir. Denizkulağı olarak da adlandırılır. Ne güzel bir isim. Ne büyülü bir yer. Yapacak çok işimiz var. Turnaları ve Akyatan Lagünü'nü biz koruyacağız!

Sen hiç doğa gözlemi yaptın mı?

Turnalar ve Sulak Alanlar

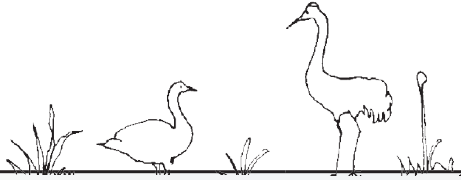
Turnaların yaşadığı sulak alanlar, bataklık gibi yerlerdir. Toprak, yılın en azından bir bölümü suyun altındadır. Bataklıklar, sazlıklar, turbalıklar, nehirler, göller, akarsu deltaları, lagünler, çayırlar sulak alanlara birer örnektir. Ülkemizde uluslararası öneme sahip 153 sulak alan bulunur.

Turnalar sulak alanlara gereksinim duyar. Bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

a) kışı geçirmek	e) oyun oynamak
b) alışveriş yapmak	f) okula gitmek
c) yavrularını büyütmek	g) besin bulmak
d) postaneye gitmek	h) yuva yapmak

Sulak alanlar, canlı çeşitliliği bakımından zengin yaşam alanlarıdır. Örneğin; Akyatan Lagünü zakkum, kirpi diken, canavar otu, farekulağı, fiğ, yonca, mersin, böğürtlen, ılgın, akyıldız,

saz, kamış, nilüfer, süsen gibi bitkilere ev sahipliği yapar. Ayrıca lagünde kefal, çipura, levrek, yılanbalığı, yayın, karabalık, bıyıklı balık, sazan, aynalı sazan, gökkuşuğu alası ve sıraz gibi balıklar, ağaç kurbağası, ova kurbağası, gece kurbağası, yeşil kaplumbağa, çizgili kaplumbağa, kara kaplumbağası, bataklık kaplumbağası, çukurbaşlı yılan, ok yılanı, yılanböze kertenkele, tıknaz kertenkele, bukalemun gibi sürüngenler, çakal, tilki, yaban kedisi, tavşan, kirpi gibi memeli hayvanlar yaşar.

Akyatan Lagünü'nde yaşayan kuşlardan bazıları harfleri karışık şekilde aşağıda yer alıyor. Harfleri doğru sırada yerleştir ve kuşların kim olduğunu öğren.

1. gkailıçga	7. şelamab atpak
2. çkükü tıclıbı	8. makarekes
3. ükükç ukmşuku	9. naus
4. ednöüşkğ ukş	10. giamlinfo
5. açrum uluçlğü	11. ikbibı
6. sza orhouz	12. çutar

Yaşadığın yerin yakınında bir sulak alan var mı?

Akyatan Lagünü'nde yaşayan canlılardan hangisi en çok ilgini çekti?

Sulak Alanları Neden Korumalıyız?

Sulak alanlar, en azından yılın belirli bir bölümünde su altında kalırlar. Ancak kimi zaman tümüyle kurak olurlar. Genellikle bu ikisi arasındadırlar. Kızılırmak Deltası gibi büyük olanları, Kızören Obruğu gibi küçük olanları vardır. Hatta yolculuk sırasında rastladığınız, birkaç hasır otunun olduğu, kuş ya da kuş yuvalarının gözlendiği yerler de sulak alandır. Peki sulak alanlar neden önemlidir?

Sulak alanlar yeraltı sularını depolar.

Su yaşamımızda çok önemli. Düşünsene susuz yaşayabilir miyiz? Bu soruya cevap vermek için günlük yaşamda su kullandığın 10 aktiviteyi söyle. Peki su, yani tatlı su nereden gelir? Yeryüzündeki tatlı suyun büyük bölümü yeraltındadır. Kayaların çatlaklarında, kum, çakıl arasındaki boşluklarda depolanır. Yağan yağmur, eriyen karla beslenen sulak alanlardan bu boşluklara sızar.

Sellerin önlenmesine yardım eder.

Çok fazla yağmur yağdığında ya da kar suyu eridiğinde ne olur dersin? Sulak alanlar bu suyu tutar ve yavaşça çevredeki göllere ve akarsulara bırakır. Suyun yavaşça bırakılması selleri önler.

Peki, bir sulak alan yok olursa, fazla su nereye gider? Bu durumda seller oluşmaz mı? Seller felakete yol açar, insanlar ve diğer canlılar, evler, binalar, çiftlikler zarar görür.

Suyun temiz kalmasına yardım eder.

Un elenirken görmüşsündür belki. Un elekten aşağı dökülürken unun içindeki kabuklar ve diğer parçalar elek üzerinde kalır. Sulak alanlar da elek gibi davranır, sudaki kir ve pislikleri geçirmez. Suyu arıtır. Böylece sulak alanlardan yeraltı sularına temiz su sızar.

Bitki ve hayvanlara yaşam alanı sağlar.

Sulak alanlar zengin yaşam alanlarından biridir. Yeryüzündeki tüm türlerin %40'ını barındırır. Örneğin; Sultan Sazlığı'nda 428 bitki, 119 böcek, 7 balık, 3 iki yaşamlı, 10 sürüngen, 247 kuş ve 21 memeli türü yaşar. Sulak alanlarda yaşayan bazı türler endemik, yani yalnızca o yöreye özgüdür. Örneğin özge tuzçimi yalnızca Sultan Sazlığı'nda bulunan bir bitkidir.

Sulak alanları korumak için sen neler yapabilirsin?

Sulak Alanlar Suyu Temizler

Turnalar gösterge tür olarak kabul edilir. Çünkü turnalar, yaşamak için diğer canlılara gereksinim duyar.

Turnalar sağlıklıysa, bu sulak alandaki yaşam birliklerinin de sağlıklı olduğunu gösterir.

Sulak alanlar, yalnızca turnalar ve diğer canlılar için değil insanlar için de önemlidir. Yağmur ve kar suyunu toplar ve bunları akarsulara, göllere, denizlere bırakırlar. Bu süreç yavaş olur. Böylece taşkınlar önlenir. Ayrıca bir süzgeç gibi suyu süzdüklerinden akarsu, göl ve denizlere giden suyun temizlenmesini sağlarlar. Sulak alanların olduğu yerlere su taşıyan kanalları döşenirse, fazla su bunlardan akıp gider ve sel tehlikesi belirir. Ayrıca akarsular ve göller kirlenir. Bunun nasıl olduğunu basit bir deneyle gözlemleyebilirsiniz.

Haydi Başlayalım

1. Tuğlayı dikkatlice fırın tepsinin içine yerleştir. Toprağı tuğlanın bir tarafına dök. Toprak, suyu kirleten maddeleri temsil edecek. Ardından, tepsinin toprak olan bölümünü hafif yukarı kaldır. Sonra da yavaşça bir bardak suyu tuğlanın üzerine dök. Artık

Nelere ihtiyaç var?

- ▶ Bir tuğla
- ▶ Tuğlayla aynı büyüklükte sünger
- ▶ Fırın tepsisi
- ▶ Biraz toprak
- ▶ Ölçme kabı (Su bardağı)
- ▶ Su

tepsiyi düz tutup, tuğlayı içinden çıkarabilirsin. Suyun ne kadar kirlendiğini gözlemler. Son olarak tepsinin içindeki su miktarını ölç.

2. Aynı işlemi bu kez, tuğla yerine sünger kullanarak yap. Süngeri tepsinin içine yerleştir. Bir tarafına toprak dök. Toprağın olduğu taraf yukarıda kalacak şekilde tepsiyi tut ve süngerin üzerine bir bardak su dök. Süngeri tepside çıkar ve kalan su miktarını ölç. Suyun kirliliğini gözlemler ve tepsideki su miktarını ölç. Bunu önceki ölçümle karşılaştır.

Tuğlanın, bir kanal olarak nasıl bir işlevi oldu? Süngerin, tıpkı bir sulak alan gibi sellerin ve kirlenmenin önlenmesinde nasıl bir işlevi oldu?

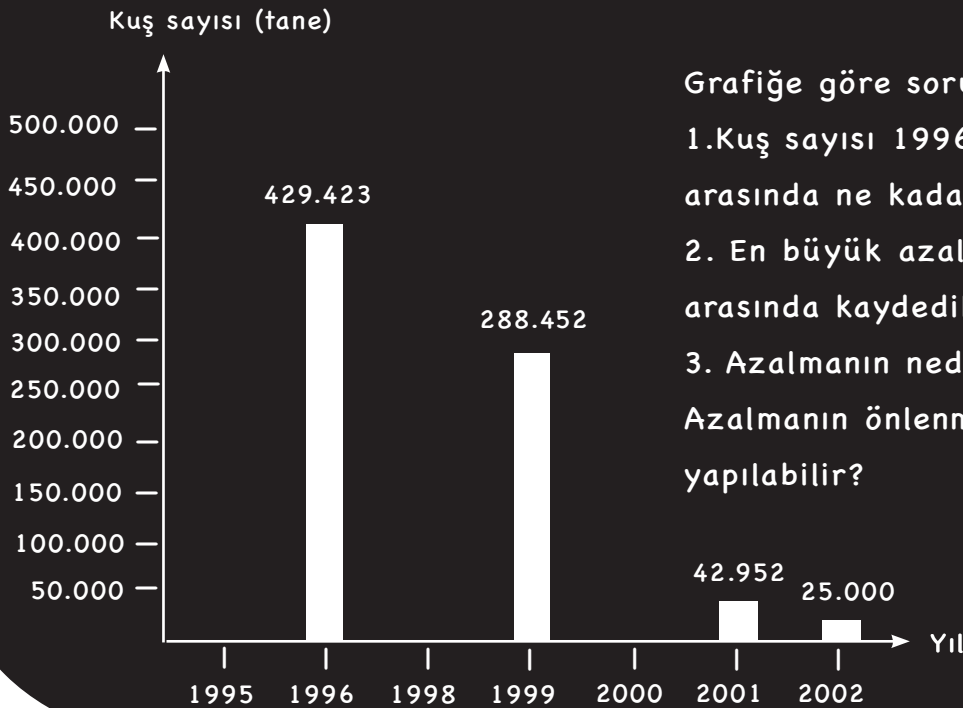

Sulak Alanları Neler Tehdit Ediyor?

Türkiye, bulunduğu coğrafi ve iklim koşulları nedeniyle Ortadoğu ve Avrupa'daki en önemli sulak alanlara ev sahipliği yapar. Ancak, son 40 yılda 1 milyon 300 bin hektar sulak alan işlevini yitirdi. Ülkemizdeki toplam sulak alanların 2,5 milyon hektar olduğu düşünüldüğünde, son 40 yılda sulak alanlarımızın yarısını kaybettiğimiz söylenebilir. Peki sulak alanları neler

tehdit ediyor? Sanayi, turizm, tarım ve yerleşim alanı açmak amacıyla sulak alanlar kurutuluyor. Ayrıca bu yerlerin atıkları sulak alanları kirletiyor. Aşırı ve kaçak avcılık diğer bir sorun. Sulak alanları besleyen akarsu yataklarından kum ve çakıl alınması, kontrolsüz saz kesimi, saz yakılması, aşırı otlatma, vb. nedenlerle de sulak alanlar bozuluyor.

Uluabat Gölü, sığ bir göl. Göldeki en yaygın bitki grubu karni ve saz. Kuş göç yolu üzerinde yer alması, zengin besin kaynaklarının, uygun iklim koşullarının olması kuşların alanda beslenmesine, kışlamasına ve üremesine olanak tanıyor. Aşağıda Uluabat Gölü'nde farklı yıllarda yapılan su kuş sayımlarını gösteren bir grafik var.

Grafiğe göre soruları cevaplayın.

1. Kuş sayısı 1996-2002 yılları arasında ne kadar azalmış?
2. En büyük azalma hangi yıllar arasında kaydedilmiştir?
3. Azalmanın nedeni ne olabilir? Azalmanın önlenmesi için neler yapılabilir?

Çayırlar

Çayırlar, açık alanlardaki otlar ve çiçekli bitkilerden oluşan yaşam birlikleridir. Bazen birkaç ağaç da içerirler. Turnalar, buradaki bitkilerin tohumları ve bitkileri arasında yaşayan böceklerle beslenir. Çayırların ilginç yanlarından biri toprağın altında dikkatimizi çekmeyen canlı bölüme sahip olmalarıdır. Burada çayır bitkilerinin kökleri bulunur.

Yangınlar

Açık alanlara düşen şimşeklerden kaynaklanan yangınların çayır bitkilerine katkısı vardır. Çünkü bu bitkiler, derinlere giden kökleriyle yangından korunurlar. Ayrıca yangından sonra toprakta organik maddelerin ayrışma süreci hızlanır. Bu da çayır bitkilerinin gelişmesini sağlar.

Bazı çayır bitkilerinin kökleri 5-5,5 metre boyundadır.

Toprak

Bazı çayır bitkileri kumlu toprakta yetişir. Kumlu toprak suyu iyi tutmaz ve su toprağın derinlerine iner. Bu, kökleri uzun olan çayır bitkilerine sorun yaratmaz. Özellikle kurak dönemlerde kısa köklü bitkiler ölürken uzun köklü olanlar hayatta kalır.

Sıcaklık

Çayırlar açık alanlar olduklarından yazın aşırı sıcak, kışın da aşırı soğuk etkisindedir. Bitkiler toprağın sağladığı yalıtımla aşırı sıcak ya da soğuktan korunurlar.

Otçul Hayvanlar

Geyik gibi büyük memeliler ve çekirge gibi böcekler çayırlarda otlarlar. Otçul hayvanların çayır bitkilerini yiyerek düzenli biçmeleri onların daha hızlı büyümesini sağlar. Ancak bu, bitkilerin büyük kökleri ve bu köklerde besin depolayabilmeleri sayesinde gerçekleşir. Otçullar beslenirken geriye kalan organik madde toprağı zenginleştirir ve bu da köklerin beslenmesini sağlar.

Çayırları Korumalıyız

Çayırlar, tıpkı diğer yaşam alanları gibi doğanın bir parçasıdır. Toprağı korurlar, toprağın verimliliğini artırır ve otçul hayvanlara besin sağlarlar. Ancak çeşitli

yanlış uygulamalar yüzünden çayırlar tehdit altındadır. Aşağıdaki iki senaryoyu incele. Bu senaryolardaki sorunları çözmek için nasıl bir yöntem uygularsın, boş bırakılan yere yaz.

Senaryo 1: Bir köyde çobanlık yapıyorsun. Yüz koyunun var. Koyunlarınla köyün çevresindeki çayırları dolaşıyorsun. Sen mutlusun, onlar mutlu. Yandaki köyün çobanı hastalanıyor. Onun yüz koyununu da sana veriyorlar. İki yüz koyunu idare etmek zor olmuyor ancak kısa sürede çayırların kurduğunu görüyorsun, ne yaparsın?

Senaryo 2: Sığırları olan bir çiftçi, işlerini büyütmek istedi. Bir ağıl yaptırdı. Hayvanları bunun içinde tutuyor ve yapay yemle besliyor. Yakındaki çayır alanını da tarım arazisi olarak değerlendirmek istiyor. Ancak bir süre sonra hayvanların süt veriminin azaldığını görüyor. Ona ne önerirsiniz?

Turna

Ekolojisi

Aşağıdaki turna ekolojisiyle ilgili verilen terim ve açıklamalarını eşleştir.

___ Adaptasyon

___ Yaşam birliği

___ Nesli yok olma tehlikesi
altındaki tür

___ Hav tüyleri

___ Otçul

___ Yaşam alanı

___ Göç

___ Hepçil

___ Kışlama alanı

___ Tür

___ Egemenlik alanı

___ Sulak alan

___ Kanat açıklığı

___ Lades kemiği

a) Hem bitkiler hem de hayvanlarla beslenen canlı.

b) Bir türün hem kendi hem de diğer türlere karşı koruduğu alan.

c) Bir kuşun bir kanadının ucundan diğer kanadının ucuna olan uzaklık.

d) Turnaların dünyanın bir ucundan diğer ucuna, besinin bol olduğu ılıman yerlere uçtuğu mevsimsel hareket.

e) Yalnızca bitkilerle beslenen canlı.

f) Bir canlının çevreye uyum sağlamasına yarayan davranışsal ya da yapısal değişiklik.

g) Turnaların güneye inerek besin buldukları ve dinlendikleri alan.

h) Turnaların vücutlarını sıcak tutan

kabarık ve yumuşak tüyleri.

i) Sayısı azalmış, yalnızca birkaç üyesi kalmış canlı.

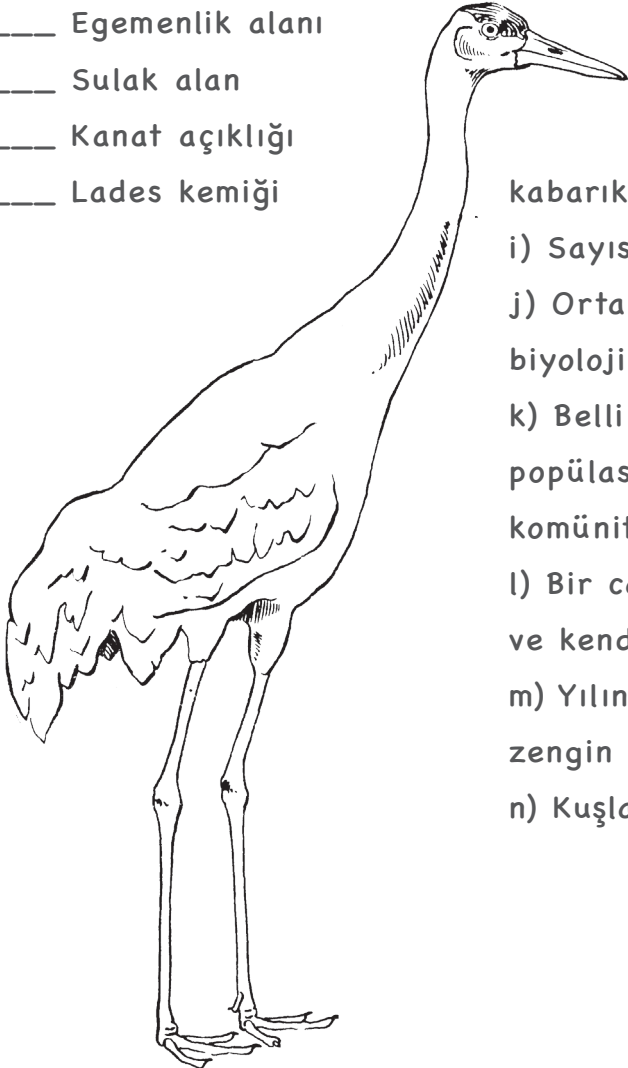
j) Ortak özellikler taşıyan, aynı genlere sahip biyolojik grup.

k) Belli çevresel koşullara sahip bir ortamda yaşayan popülasyonların bir araya gelmesiyle oluşan topluluk, komünite.

l) Bir canlı türünü ya da canlı birliklerini barındıran ve kendine özgü özellikler gösteren yaşam ortamı.

m) Yılın en azından bir bölümünde sualtında olan zengin ekosistem.

n) Kuşlarda ve insanlarda görülen köprücük kemiği.

Turnalarla İlgili Bir Öykü Yazar Mısın?

Aşağıdaki kelime avı bulmacasındaki turnalarla ilgili 7 sözcüğü bul. Ardından bu sözcükleri kullanarak bir öykü yaz.

A G H E G E N L K Y G Ö O P S E
M Ö E G E M E N L İ K A L A N I
T Ç A T Y O M R A B Z V M Ö O P
Y A K O D M A T A H S İ M E S İ
S Ç N T U R N A Y U T Y R E U D
S F G Y U K M Ö L Ş İ G Ö H L E
A R K H E P Ç İ L A C V R T A E
Z F M T H E K İ Y R E Ş H E K T
L D A D G E I L R B N M Ö Ç A İ
I H K İ Ş L A M A A L A N I L A
K F E R S A D G Y U M N B V A N
M Y K İ H E Y N B A V C E R N İ

Turnaları Koruyalım

Turnalar, fiziksel özellikleri sayesinde buldukları yaşam birliklerine uyum sağlarlar. Turnalardan farklı olarak insanlar, yeryüzünün her yerinde yaşayabilirler. İnsanların doğa ile uyumlu yaşayabilmeleri için özellikle **doğa korumacılar** onlara yol gösteriyor. Peki doğa korumacılar nasıl çalışır? Haydi aşağıdaki soruları cevapla.

1. Doğa korumacı deyince neler geliyor aklına? Peki sen bir doğa korumacı mısın? Neden?

---

2. Ünlü doğa korumacılarından biri olan Aldo Leopold, suya, toprağa, bitkilere ve yaban yaşamına, insanlara olduğu gibi özen göstermemiz gerektiğini söylüyor. Onun fikrine katılıyor musun? Neden?

---

3. Doğayı korumanın sana göre üç yolu nedir?

---

4. Çevrende doğa koruma kuruluşları var mı? Neler yapıyorlar?

---

5. Sulak alanları neden korumalıyız sence?

---

6. Diyelim ki, bir yol yapılacak. Hem de yakınında bir sulak alan var. Sen bir karar verici olsaydın, neler yapardın?

Turnalar ve İnsanlar

Allı Turnam
türküsünü
duydun mu
hiç? Ülkemizde
turnalar birçok
türküye konu olmuş.
Yalnızca ülkemizde
değil, dünyanın birçok
coğrafyasında turnalar kültürleri
etkilemiş. Örneğin, Avustralya'da
turna dansı yapılır. Asya'da
turnaların bin yıl yaşadığına inanılır.
Afrika'da taçlı turnaların masalı
kuşaktan kuşağa aktarılır. Küçük bir
araştırma yap ve büyüklerine sor,
turnalarla ilgili türkü, öykü, masal,
destan biliyorlar mı?

Allı turnam bizim ele varırsan
Şeker söyle, kaymak söyle, bal söyle
Gülüm gülüm, kırıldı kolum,
Tutmuyor elim, turnalar hey
Ah gülüm gülüm, yar gülüm gülüm
Kız gülüm gülüm, turnalar hey

Eğer bizi sual eden olursa
Boynu bükük, benzi soluk yar söyle
Allı turnam ne gezersin havada
Kanadım kırıldı kaldım burada
Ne onmamış bir kulmuşum dünyada
Akşam oldu allı turnam dön geri

Kuzey Amerika'da Turnalar

Kızılderililerin doğayla uyum içinde yaşadıklarını, doğaya saygı duyduklarını biliyorsundur belki. Turnalara da önem verirler. Kızılderililerin yüzlerce yıldır kuşun kemiklerini ve tüylerini hem günlük yaşamlarında hem de çeşitli törenlerinde kullanmaları bu öneme işaret eder. Turnalar, çeşitli kabilelerin sembolüdür, destanlarda önemli bir karakterdir.

Arkeologların, ABD'nin New Mexico eyaletinin Kızılderili yerleşim yerlerinden birinde yaptığı kazılarda turna kemiklerinden yapılmış aletler

bulunmuştur. Bunlardan iğne benzeri olanlar, örneğin deride delik açmak için kullanılmıştır. İçi boş kemiklerden boncuk, düğme ya da süsleme malzemesi olarak yararlanılmıştır. Turnaların kanat kemiklerinden yapılan düdüklere rastlanmıştır. Bugün bile yerliler dini törenlerinde turna tüyü kullanmaya devam eder. Arizona eyaletindeki Kızılderililer, turna kafasını ilaç kutusu,

gagasını da ilaç şurubu kaşığı olarak kullanır. Turnanın Kızılderili sanatını da etkilediğini görüyoruz. Çeşitli yerleşim yerlerindeki tören alanlarında bulunan kaya resimlerinde, duvar resimlerinde ve seramik kapların üzerinde turna figürlerine rastlanır. Tarih öncesi döneme ait, petroglif olarak adlandırılan kaya resimlerinde ve piktogram olarak adlandırılan temsili, grafiksel şekillerde uçan turnalar, turna sürüleri görülür.

Ayrıca Kızılderilileri kabilelerinin totemlerinden biridir turna. Bir kabilenin atası sayılan bitki ya da hayvan totem olarak adlandırılır. ABD-Kanada sınırında yer alan Büyük Göller bölgesinde

Ojibway yerlileri yaşar. Onların dilinde turna, Ah-ji-awak olarak adlandırılır. Ojibway yerlileri arasında turnayla kültürel ilişkisi yakın olan kabileler vardır. Bunlar turna kabileleri olarak adlandırılır ve kabile reisleri olarak görev yaparlar. Ayrıca turna kabileleri üyelerinin evlerinde bu kültürel ilişkinin yansıması olarak turna resimleri bulunur.

Destanlar ve Halk Hikâyeleri

Kri halk hikâyesi

Destanlar hayal gücü yönünden zengin halk hikâyeleridir. Her kültürde önemli rol oynarlar. Destanlar yoluyla farklı kültürlerin günlük yaşamlarını, gelenek ve göreneklerini, tarihlerini öğreniriz. Destanlar, kültürel mirasımızdır. Bir toplumda neyin doğru neyin yanlış olduğunu, neye önem verildiğini gösterirler. Destanlar genellikle toplumun yaşlı üyeleri tarafından çocuklara anlatılır, böylece kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılırlar. Tıpkı Kanada'da yaşayan Kri olarak adlandırılan Kızılderili halkında olduğu gibi. Krilerin yaşadığı yer, Kanada turnasının üreme alanıdır, her yaz turnalar buraya gelir. Bölge aynı zamanda bağırtlak turnanın da tarihi üreme alanıdır. Ne yazık ki, daha önce aynı yeri üreme alanı olarak kullanan ak turnalar artık görülmemektedir.

Sinekkuşu ve Turna

Bir sinekkuşuyla bir turna sürekli tartışıyorlarmış. Turna "Bu nehrin sahibi benim." diyormuş. Sinekkuşu

da "Hayır ben!" Bir gün turna sinekkuşuna büyük bir yarış yapmayı teklif etmiş. "Dört gün yarışalım. Yarışı kazanan nehrin sahibi olur." demiş.

Sinekkuşu hemen kabul etmiş, çünkü turnadan hızlı olduğunu biliyormuş. Ancak, turnanın günlerce hiç yorulmadan uçabileceğini akıl etmemiş. Yarış

günü geldiğinde turna havalanmış, bir jet gibi yükseklerle gitmiş. Sinekkuşu oralı olmamış, bir

çiçekten diğerine uçmuş. İsteddiği zaman turnayı geçeceğini biliyormuş. Nitekim öyle olmuş. Turna bu yarışta asla kazanamayacağını düşünmüştü.

Ancak hiç yavaşlamadan uçmaya devam etmiş.

Gece olduğunda sinekkuşu dinlenmiş. Turnaysa tüm gece yoluna devam etmiş. Ertesi gün güneş yükselirken sinekkuşu uyanmış ve turnayı yakalamış

ta ki mis kokulu çiçekleri görene kadar. Turna onu yine geçmişti. Yarış bu şekilde devam etmişti. Kah

sinekkuşu turnayı, kah turna sinekkuşunu geçmişti.

Sinekkuşu hiç endişelenmiyormuş, son günün sabahı bile horul horul uyuyormuş. Uyanıp bitiş noktasına vardığında turnanın onu beklediğini görmüştü. "Yarışta

ben kazandım, nehrin sahibi benim." demiş Turna.

Sonra da nehre su içmeye gitmişti. O günden sonra

sinekkuşu nehirden hiç su içmemiş. Susuzluğunu

gezdiği çiçeklerden doydurmuş. Onu diğer sinekkuşuları takip etmiş. Bugün bile sinekkuşuları nehirden hiç su

içemez.

Turnaların Bacakları Neden Uzun?

Günlerden bir gün bir tavşan, dolunayı seyrederken öyle etkilenmiş ki Ay'a gitmeye karar vermiş. Bir süre Ay'ı izlemiş. Ay'ın ufukta yükseldiğini, sonra gökyüzünde ilerlediğini ve battığını gözlemlemiş. Böylece aklına bir fikir gelmiş. Bir tepeye çıkarım. Ay yükselirken üzerine atlarım diye düşünmüştü.

O gece, tavşan yüksek bir tepeye tırmanmış. Ay yavaşca yükselmiş. O kadar büyükmüş ki tavşan ona dokunabileceğini düşünmüştü. Arka bacakları üzerine kalmış, gerilmiş ve zıplamış. Olmamış, olmamış. Defalarca zıplamış ancak Ay'a ulaşamamış. O da başka bir çare düşünmüştü. Kuşların onu Ay'a taşıyabileceğini aklına gelmiş. Önce kartala gitmiş, rica etmiş. Kartal, "Ay çok uzak, seni götüremem." demiş. Sonra şahine gitmiş. Şahin, "Şimdi işim var, seni götüremem." demiş.

Böylece bütün büyük, görkemli kuşları dolaşmış tavşan. Kimse onu Ay'a götürmeye yanaşmamış. Son çare olarak küçük kuşlara başvurmuş. Onlar tavşana gülmüşler. "Sen çok büyüksün, biz seni nasıl taşıyalım?" demişler. Bu konuşmaları

duyan bir turna, "Ben seni taşıyırım." deyip tavşana bacaklarına tutunmasını söylemiş. Tavşan turnanın dediğini yapmış. Turna havalanmış. Ancak tavşan biraz ağır olmuş. Yine de turna bacaklarında, tavşan yükseklere uçmuş.

Tavşan aşağı baktığında gittikçe herşeyin küçüldüğünü görmüş. Bu şekilde yolculuk yapmak zormuş, tavşanın turnanın bacaklarını tutmaktan elleri kızarmış. Sonunda Ay'a ulaşmışlar. Tavşan Ay'a ayak basmış ve turnanın kafasına dokunmuş. Bir anda, tavşanın dokunduğu yer kıpkırmızı olmuş. Tavşan, "Bu benim sana hediye." demiş. Bu günden sonra başının tepesinde kırmızı bir süs olacak." Bu arada yolculuk boyunca tavşan asıldığından turnanın bacakları da uzamış. Turna evine geri dönmüş. O günden sonra turnalar kırmızı tepeli ve uzun bacaklı olmuşlar. Tavşana mı ne olmuş? Gökyüzünde dolunay gördüğünde iyi bak. Belki onu Ay'da gezinirken görürsün.

Krilerin Doğayla İlişkisi

Evinizin, okulunuzun çevresinde yaşayan bitki ve hayvanları tanıyor musun? Karahindibayı, at kestanesini, çınarı, saksağanı, kızılgerdanı ya da bir turnayı ayırt edebilir misin? Bunların hepsi çevrende, farkında mısın? Doğayı, çevreni gözlemleyerek mi keşfediyorsun?

Evde, okulda, aileden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden, kitaplardan, dergilerden, gazetelerden de doğayla ilgili bir çok şey öğreniyorsun. Belki ödevini yaparken, bir dersinle ilgili araştırma yaparken doğa hakkında ilginç bilgilere rastlıyorsun.

Hiç doğa gözlemi yaptın mı? Fasulye çimlendirdin mi? Ya da ipekböceği yetiştirdin mi? İribaşların kurbağalara nasıl dönüştüklerini gözlemledin mi? Bir ağacın farklı mevsimlerde nasıl görüldüğüne dikkat ettin mi? Peki, baharın habercisi olan kırlangıçlara hiç rastladın mı?

Biliyor musun, doğayı gözlemleyerek önemli bilgilere ulaşabilirsin.

Tıpkı Kanada'nın yerli halkı Krilerin yaptığı gibi. Kriler, Kanada turnasına kendi dillerinde "waapichichaak"

**Kanada turnası
Kuzey Amerika'da
görülen turna türü**

derler. Bu turna, uzun zamandır üremek için Krilerin yaşadığı bölgeyi kullanmıyor. Bu sürecin nasıl olduğuyla ilgili Krili bir gençle büyükbabasının gözlemleri var. Bu gözlemlerden Kanada turnalarının zamanla nasıl yok olduklarını izleyebiliyoruz.

Kri halkı yaşadıkları çevreye, bu çevredeki bitki ve hayvanlara önem veriyorlar. Yaşadığımız çevreye önem vermek, bitki ve hayvanları korumak hakkında ne düşünüyorsun? Sence Kanada turnaları zamanla neden yok oldu? Bu soruyu Kanada turnalarıyla ilgili hikâyeyi okuduktan sonra cevapla.

Kanada Turnaları

Aşağıdaki hikâyeye Silas Head tarafından yazıldı. Bu hikâyede, Silas Head büyükbabasından duydukları ve kendi doğa gözlemleri var. "Büyükbabam, uzun zaman önce bir baharda turnaları burada görmüş. Bataklığın kenarında suda yürüyorlarmış. Daha önce orada söğütler yetiştirmiş. Büyükbabam, Okimawipimotew, onları öldürmek istemiş ama yapamamış. Onlara usulca yaklaşmış ama turnalar onu fark etmiş ve hemen havalanmışlar. Burada yalnızca Kanada turnası yok. Kabilemizden başka biri, Miikwanaakeskam, çayırlarda çok sayıda ak turna olduğunu söylemişti.

Ben gençken, çok az turna gördüm. Her yaz gelirlerdi. Bir keresinde arkadaşlarımla ormana, geyik avına gitmiştik. Kabilemizdeki yaşlı adamlardan biri bunu duymuş ve bize katılmaya karar vermişti. O bizimle buluşmak için ilerlerken bir yerde iki turna keşfetmiş. Sessizce onlara yaklaşmış. Sonra da yakındaki yuvayı keşfetmiş. Yuva öyle görkemli değilmiş.

Çamurun üzerinde birkaç dal parçası... Yuvada üç yumurta varmış. Yaşlı adam, daha sonra yemek için onları yanına almış. Bulduğumuzda turnaları ve yumurtalarını bize anlattı. 1930 yılında bir orman yangını oldu. Yangın batıdan, çiftliklerin olduğu yerden başladı. Yaşadığımız yere ulaştı, oradan bir kanala kadar devam etti. Çok büyük bir yangındı. O günden sonra bir daha buralarda Kanada turnası görmedik."

Yaşadığınız yerde bulunan bir hayvanı gözlemleyin. İlk göze çarpan özellikleri neler? Ne ile besleniyor? Gündüz mü, gece mi etkin? Nasıl bir ses çıkarıyor? Nasıl davranıyor? Çevrede yuvası var mı?

Çevrenizde gördüğünüz yaşlı insanlarla çocukken gözlemledikleri bir hayvan hakkında konuşun. Hayvanı ne zaman, nerede görmüşler? Hâlâ o hayvanı o çevrede görüyorlar mı? Görmüyorlarsa bunun nedeni ne olabilir?

Asya'da Turnalar

Turna, binlerce yıldır Asya kültürünün önemli bir sembolü. Japonlar, turnaların bin yıl yaşadığına inanırlar. Onların dilinde turna, "tancho" olarak adlandırılır. Sağlığı, uzun yaşamı, iyi şans ve cesareti simgeler.

Turnalar, diğer birçok kuştan farklı olarak bir eşle çift olurlar. Çiftler yaşamları boyunca beraber yaşar. Bu özellikleri nedeniyle mutlu bir evliliğin de simgesi sayılırlar. Gelinlerin evlenirken giydikleri kimona adı verilen özel giysilere turnalar işlenir. Evlilik hediyeleri arasında da turna objeleri göze çarpar.

Asya'da turnalar tanrıların habercisi kabul edilir. Çinliler ve Vietnamlılar, turnaların

Japon Hava Yolları'nın
turna figüründen oluşan
logosu

İç içe geçmiş üç turna
figüründen oluşan Japon
aile arması

ölen insanların ruhlarını cennete taşıdığına inanırlar.

Turnalar, Çin, Japon ve Kore edebiyatında ve sanatında önemli bir yer tutar. Seramiklerden kumaşlara, şiirlerden operalara birçok yerde hep turna figürüne rastlanır. Günümüzde dahi turna bu işlevini sürdürür, turna hâlâ barışın ve mutluluğun simgesi olarak anılır.

Turna senin yaşamında neyi simgeleyebilir? Ya da diğer hayvanlar? Neden insanlar hayvanları bir spor takımının sembolü ya da maskotu olarak kullanıyor, ne dersin?

Barişın Sembolü Turnalar

Japonların origami adı verilen kâğıt katlama sanatını duydun mu hiç? Origamide, genellikle kare kâğıt kullanılarak turna ve hayvan vb. figürler yapılır. Ancak bu figürler arasında turnanın yeri ayrıdır.

Tanıştığı seksen yaşındaki bir kanser hastası küçük kızı çok sever ve ona eski inanışı anlatır. Sadako, iyileşmek umuduyla turna kuşu yapmaya başlar. Ancak 664. turnasını bitirdikten sonra, ne yazık ki hayata veda eder.

Japonlar, bin tane turna kuşu yapanın uzun ve iyi bir yaşam süreceğine inanır.

Onun anısına bombanın atılışının her yıl dönümü, 6 Ağustos'ta Japonya'da barış

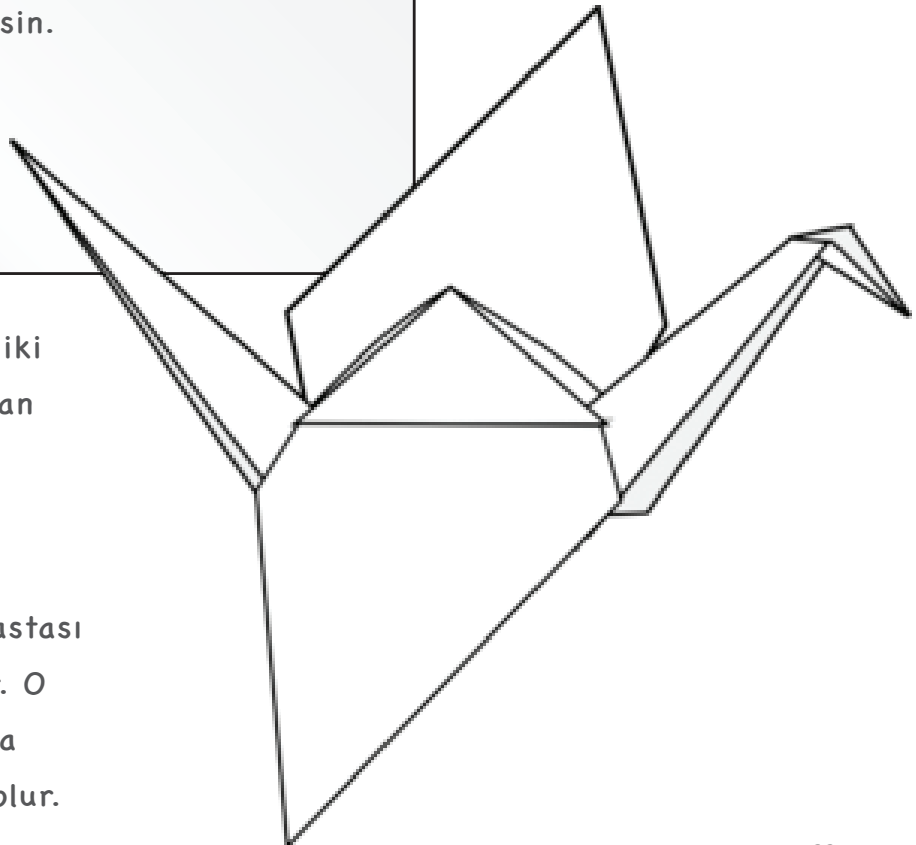
Bununla ilgili bir de hüzünlü bir hikâye vardır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Hiroşima'ya bir nükleer bomba atılır. Binlerce insan ölür, yaralanır ve birçok insan oluşan sızıntıdan hastalanır. Sadako Sasaki adında, iki yaşında bir kız çocuğu da sızıntıdan etkilenir.

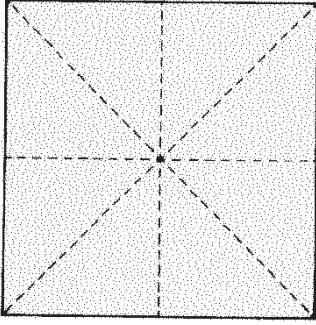
Sen de kâğıttan turnalar yapıp 6 Ağustos'tan önce "Children's Monument, Office of the Mayor, City of Hiroshima, 6-34 Kokutaiji-Machi, 1 Chome Nakaku, Hiroshima 730, Japan" adresine gönderebilirsin.

günü kutlanır. Düny'nın her yerinden çocuklar turna yapıp, Sadako'nun Hiroşima'daki anıtına gönderirler.

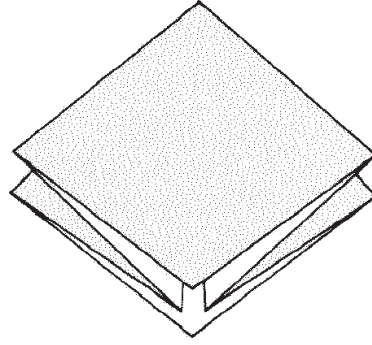
Küçük kız onbir yaşında lösemi hastası olduğunu öğrenir. Hastaneye yatar. O kadar enerji dolu bir kızdır ki kısa sürede hastanedekilerle arkadaş olur.

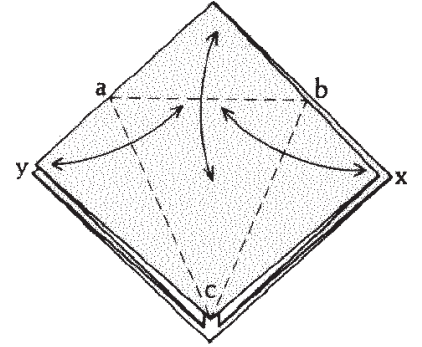
Kâğıttan turnanın yapılışı:

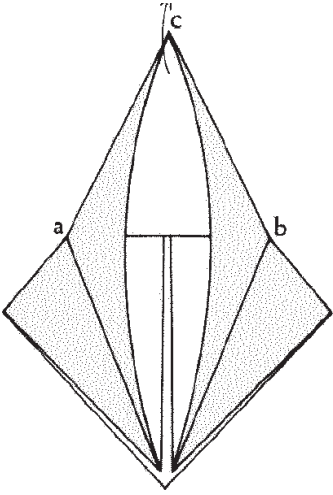
1. Elişi kâğıdından bir kare elde et. Sonra renkli kısım altta kalacak şekilde kâğıdı enine, boyuna ve çapraz katla. Sonunda kat izleri bu şekilde görünecek.

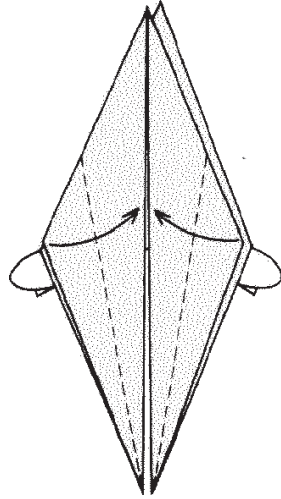
2. Kat yerlerinin yardımıyla kâğıdın dört uçunu birleştir. Ortaya küçük bir kare çıkacak.

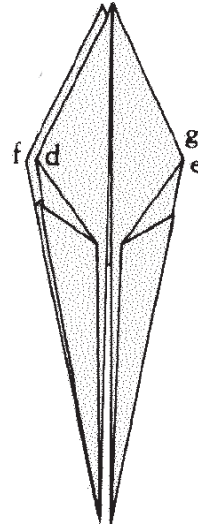
3. Kareyi bir köşesi tepede duracak şekilde tut. Üst ve yanlardaki köşeleri çizimdeki gibi içe katla.

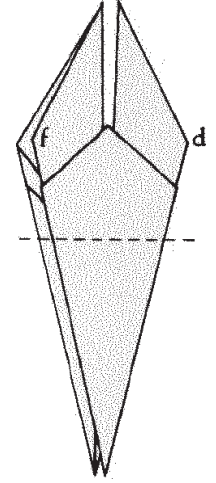
4. Şimdi de alttaki köşeyi tut ve yukarı doğru aç. Aynı işlemi diğer karenin diğer yüzüne de uygula.

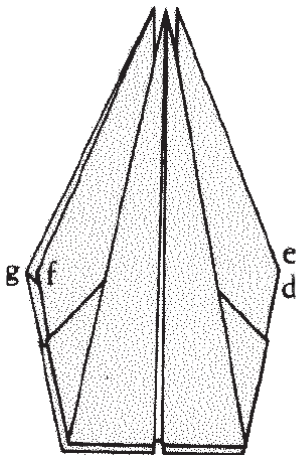
5. İki kenarı çizimde gördüğün gibi içe katla. Aynı işlemi arka yüze de uygula.

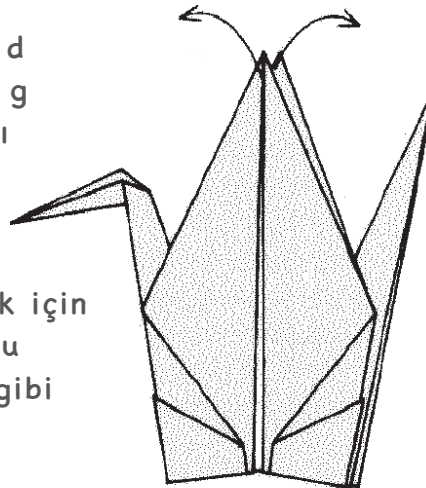
6. İki kenarı içe katlayarak (d ve e, f ve g noktalarını bir araya getirerek) çizimde gördüğün şekli elde et.

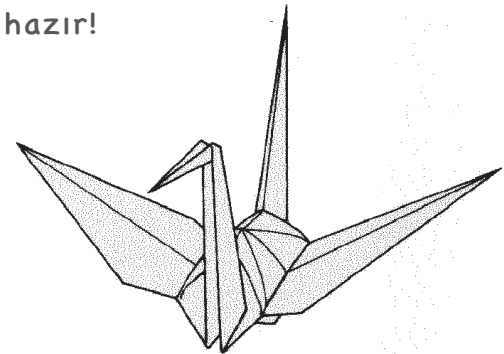
7. Kesik çizgi olan yerde kâğıdın bir tarafını öne ve diğer tarafını arkaya katla.

8. Bu kez d ve f, e ve g noktalarını birleştir. Turnanın başını oluşturmak için soldaki ucu şekildeki gibi katla.

9. Son olarak kanatları açmak için kâğıdı iki tarafa çizimdeki gibi çek. Turnan hazır!

Şiir ve Turnalar

Haiku, Japonlara özgü bir şiir türüdür. Üç mısradan ve on yedi Japon karakterinden (heceden) oluşur. Mısralar, genellikle beş-yedi-beş şeklinde dizilir.

Doğa, renkler, mevsimler, çelişkiler ve şaşırtıcı konuları ele alır. Elbette turnalar üzerine yazılmış haikular da vardır.

İşte size Basho'nun haikularından örnekler:

Gelgitin tam ortasında
Uzun bacaklı turnalar ilerliyor
Güzel bir deniz manzarası

.....
Zaman zaman
Bulutlar şöyle duruyor
Ay ışığı geçiyor.

.....
Aydınlatıyor hilâl
Puslu vadiyi.
Dalgalandırken buğday başakları.

.....
Oradan buradan şuradan
Vişne yapraklarını getirir rüzgâr
Dalgıçkuşu gölüne

Şairin en ünlü haikularından biri de kurbağalar üzerinedir. Orjinali ve çevirisi şöyle:

古池や	Eski bir havuz...
蛙飛び込む	Kurbağa atlar içine,
水の音	Şlap!

Haydi, sen de bir haiku yazmayı dene. Duygularını şiirle ifade et. Ancak örneğin mutluyum demek yerine, bunu mevsim, doğa ve nesnelere üzerinden aktarmaya çalış. Örneğin;

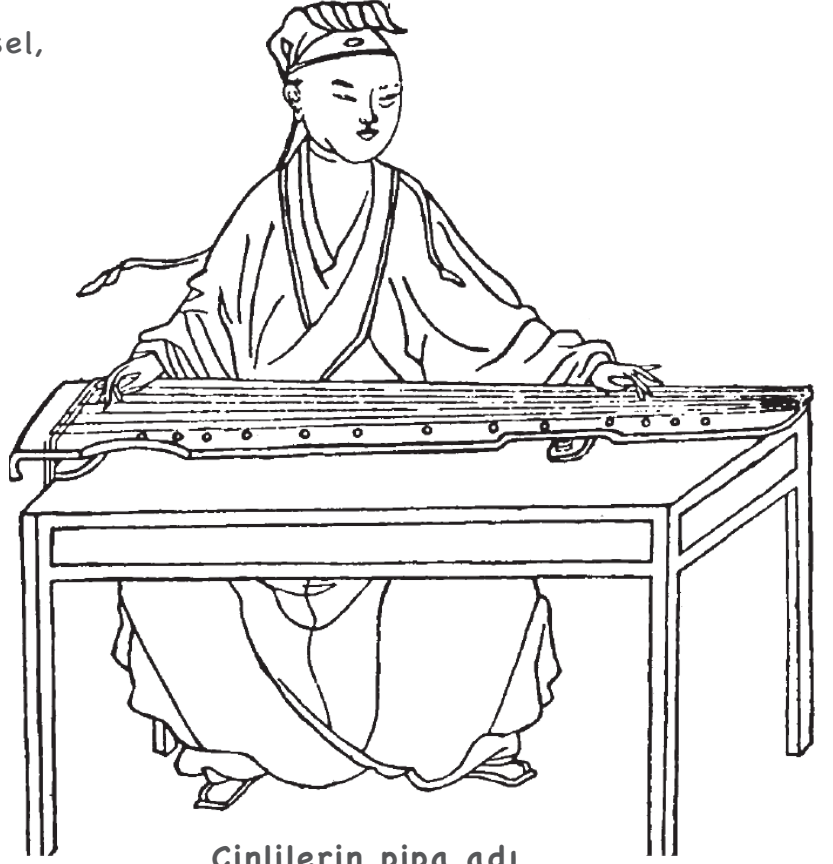
Güneş gelsene
Birlikte sallanalım
Bir yaz akşamı

Haiku hakkında detaylı bilgi almak ve çocukların yazdıkları haikularını incelemek için <http://www.jal-foundation.or.jp/002sekai/howto/turkish.pdf> adresini ziyaret edebilirsiniz.

Müzik ve Turnalar

Çinlilerin "pipa" adı verilen geleneksel, yaylı bir müzik aleti var. Bu müzik aleti, iki bin yıldan daha eski. Pipayla turnanın zarifliği, ağırbaşlılığı arasında bir ilişki kurulmuş.

Turnalar hakkında birçok şarkı bestelenmiş. Bu şarkılarda turnalar anlatılırken aynı zamanda çıkardıkları seslere benzer notalar kullanılmış. Örneğin, "Gökyüzünde Dans Eden Turnalar" şarkısında turnaların uçuşu anlatılmış.

Çinlilerin pipa adı verilen telli müzik aleti

Çinli arkeologlar, yakın bir zamanda, eski bir yerleşim yerinde yaptıkları kazıda kırmızı taçlı turnanın kanat kemiğinden yapılmış çok sayıda flüt buldu. Kemiklerin 7000-9000 yıllık olduğu düşünülüyor.

Benzer ilişki, "shakuhachi" adı verilen Japon flütüyle turna arasında görülüyor. Turnayla ilgili şarkılarda, dansları, yuvaları, yavrularını nasıl büyüttükleri ele alınıyor. Örneğin, "Tsuru no sugomori" adlı şarkı turnaların nasıl yuvalarını anlatır. Ayrıca bu müzik aletiyle de turnalarınkine benzer sesler çıkarılıyor.

Avustralya'da Turnalar

Avustralya'daki yerli halkın adı Aborjinler. Zengin bir kültüre sahip Aborjinlerin de turnalarla yakın bir ilişkisi var. Destanlarında, halk hikâyelerinde, şarkılarında, hatta danslarında turna figürüne rastlamak mümkün.

Dans Etmeyi Seven Kız, Brolga:

Brolga, kabilesinin en sevilen üyelerinden biriydi. Hem neşeliydi hem de çok iyi dans ederdi. Kabilenin diğer kızları da onun gibi dans etmek için çırpınırlardı ama beceremezlerdi. Sanki Brolga dans etmek için yaratılmıştı.

Ünü diğer kabilelere de yayıldı ve insanlar onun dansını seyretmek için her yerden gelmeye başladı. Hatta bazıları Brolga'ya evlenme teklifi etti ama o hiçbirini kabul etmedi.

Brolga'nın ünü, pek sevilmeyen büyücü Nonega'nın hiç dikkatini çekmedi ta ki yaşlı bir adam ona anlatana kadar. Nonega da Brolga'yla evlenmek istedi,

ancak kötü kalpli olduğu için kabilenin büyüklerinin kızı ona vermeyeceklerini biliyordu. O da "Brolga benim olmazsa kimsenin olamaz" dedi ve bir büyü yapmaya karar verdi.

Bir gün Brolga kendi başına dans ederken evinin yakınında bir hortum belirdi. Hortumun içinde büyücü Nonega vardı ve büyü sözcüklerini söyledi.

Hortum geçip gittiğinde artık Brolga'dan eser yoktu.

Ortalıkta uzun boylu zarif bir kuş vardı tıpkı Brolga gibi

ve dans ediyordu.

Kabiledekiler kuşu görünce aradaki benzerliği fark edip "Brolga, Brolga" diye bağırdılar. Kuş sanki anlamış gibi dönüp onları selamladı ve şimdiye kadarki en güzel danslarından birini yaptı. O günden sonra Aborjinler bu kuşu brolga olarak adlandırdılar ve güzel bir kızın nasıl bir kuşa döndüğünün hikâyesini çocuklara anlattılar. Bugün bile gri turna Avustralya'nın sulak alanlarında en güzel danslarını yapar.

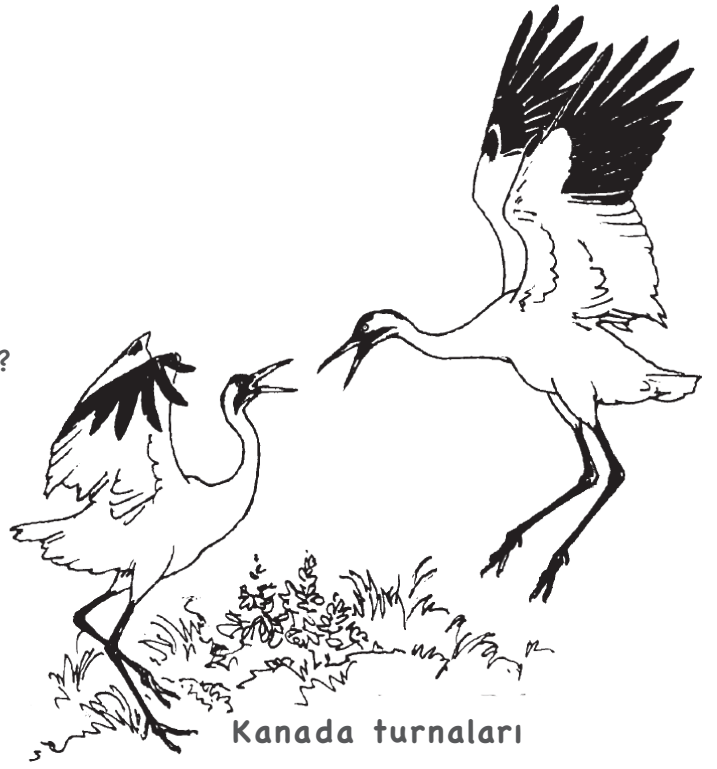

**Brolga, Avustralya'da
görülen turna türü**

Turnalar Neden Dans Eder?

Turnalar neden dans eder biliyor musun? Mutluluklarını ifade etmek, kendilerini rahatlatmak ve kur yapmak için dans ederler. Tüm turna türleri dans eder. Dansları belirli bir koreografi içerir. Birbiri etrafında dönmeler, dairesel ya da zikzak yürüyüşler, sıçramalar, kanat çırpmaları, hareketsiz kalmalar ve gagalarını eğerek yerden aldıkları çalı-çırpyı havaya atmalardan oluşan bu koreografiyle turnalar, kendilerini eşlerine beğendirmeye çalışırlar.

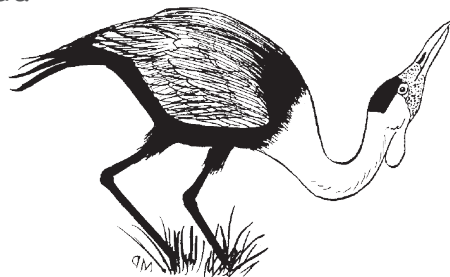
Yeryüzündeki birçok kültürün, turnaların zarif dansından etkilenmiş olması şaşırtıcı değil. Kuzey Amerika, Akdeniz, Anadolu, Çin, Siberya, Japonya ve Avustralya'da geleneksel danslar ve törenlerde bu etki görülür. Örneğin, İsveç'in batısında keşfedilen turna dansı yapan insanları anlatan piktogramlar 5000 yaşındadır. Aborjinlerde, bazı kabileler tarihlerini canlandırmak amacıyla yaptıkları törenlerde erkekler geleneksel giysileri ve tüylerden yapılmış başlıklarıyla turna dansı yaparlar. Dans sırasında kuşun sesini de

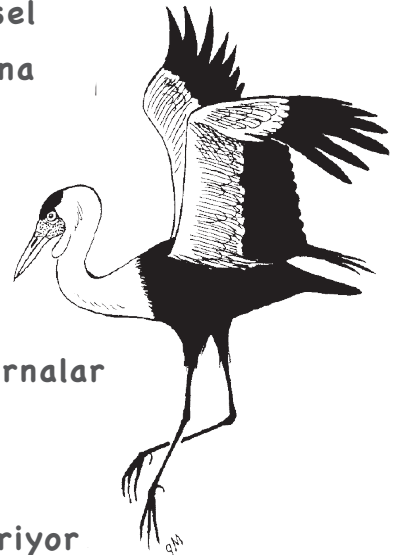
Kanada turnaları dans ederken

taklit ederler. Japonlarda ise Ainu halkında kadınlar turna dansı yapar. Omuzlarına şal alır, şalı bir kanat gibi kullanır ve onlara turna dansı yaparken kuşun sesini çıkarırlar.

Turnaların dansını incele ve sen de tek başına ya da arkadaşlarınla kendi turna dansını geliştir. Dans ederken neler hissediyorsun? Neden bir çok kültür turna dansından etkilenmiş ve bu dansı geleneksel tören ve danslarına yerleştirmiş.

Tepeli turnalar zıplıyor (sağda), selam veriyor (solda)

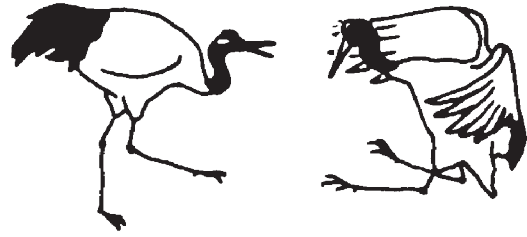
Turnaların danslarından bazı hareketler:

birbirini selamlama

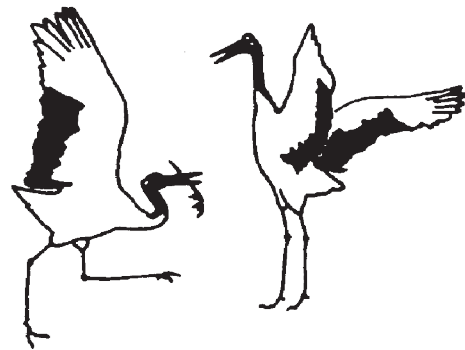
kanat çirpma

sığrama

baş eğme

çalı çirpiyi havaya atma

Sen hangi dansları biliyorsun?

Doğa Takvimleri

Farklı kültürler, zamanı ölçmek için farklı yollar geliştirmiş. Birçok insanın kullandığı takvim Dünya, diğer gezegenler ve yıldızların hareketine göre tasarlanmıştır. Bizim kullandığımız on iki ay ve dört mevsimden oluşan takvimse Güneş yılına dayanır. Takvimler, önemli günleri, haftaları, ayları ve mevsimleri izlememize yardım eder. Örneğin, 9 Ağustos'ta Dünya Turna Festivali düzenleniyor. 2 Şubat'ta Dünya Sulak Alanlar Günü kutlanıyor.

Avustralya'nın yerli halk Aborjinler, gezegenler ve yıldızları, mevsimsel değişiklikleri, hava durumunu, bitkilerin çiçeklenmesini, kuşların ötüşlerini ve hayvanların göçlerini gözlemleyerek bir takvim tasarlamış. Bu takvim, Aborjinlerin kuşaktan kuşağa geçen geleneksel beslenme alışkanlıklarıyla doğrudan uyumlu. Örneğin Kakadu halkının altı mevsimlik bir takvimi var. Her mevsim, hangi

Aşağıda Kakada takviminin ilk mevsimi "gunumeleng" anlatılıyor.

"Sıcak güneydoğu rüzgârları pandanus meyvelerini olgunlaştırdı ve kurak mevsim başladı. Okaliptüs ağaçları çiçeklenecek, yılanlar yumurtlayacak ve bal bollaşacak. Çiy ve sis görülmeyecek. Çalılar duman rengi ve kuru, yanık tütün kokusu var sürekli havada. Vatozlar ve köpekbalıkları yağlı, kaplumbağalar kumsala yumurtlayacak pek yakında. Timsahlar kuşların yuvalarına bakıyor bulmak için yumurta. Devekuşları da yağlandı, turnalar, kazlar, valabiler, bandikutlarla birlikte avlanma zamanı. İlk artamus kuşları görünür görünmez yağmur bulutları görünecek ve mevsim değişecek."

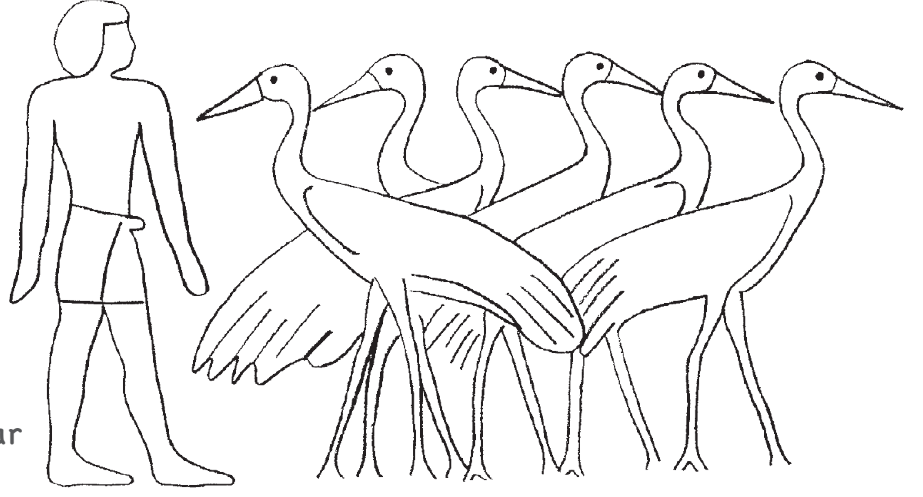
bitkileri yiyebileceklerini, hangi hayvanları avlayabileceklerini gösteriyor. Son mevsim, bizim takvimimizde Ağustos-Eylül aylarına denk geliyor.

Afrika'da Turnalar

Turnalar Afrika'da hem eski hem de yeni kültürlerde önemli bir rol oynar. Eski Mısır'da turnalar ve telli turnalar evcil hayvan olarak beslenmiş ve bir besin kaynağı olarak görülmüştür.

Eski Mısırlı sanatçılar, tapınakların taş duvarlarına turnaları kazımıştır. Bu eserlerde yabani turnalar yuvalarıyla birlikte, evcil turnalar çobanlarıyla birlikte otlatılırken ve krallara kraliçelere yemek olarak sunulurken resmedilmiştir.

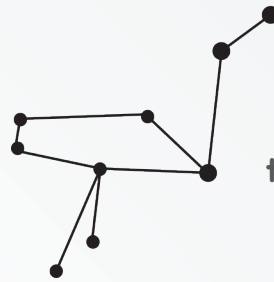
Modern Afrika'daysa turnalar, ulusal kuş kabul edilir. Siyah ve gri taçlı turnalar Nijerya ve Uganda'nın, mavi turnaysa Güney Afrika'nın sembolüdür. Gri taçlı turna, Uganda'nın ulusal armasında ve bayrağında bulunur.

Günümüzde böyle olmasa da, Eski Mısır'da turna eti yaygın yemeklerden biriydi.

Eski Mısır'da ölümden sonra bir sonraki yaşama inanılırdı. Bu nedenle, krallar kraliçeler öldükten sonra tüm eşyalarıyla birlikte görkemli tapınaklardaki mezarlıklara gömülürdü. Sanatçılar bu tapınakların duvarlarına, kral ve kraliçelerin günlük yaşamda gereksinim duyabilecekleri yiyecek ve eşyaları resmederlerdi.

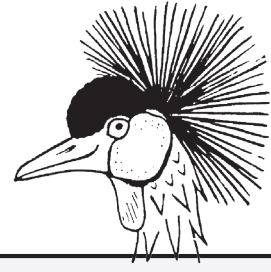
Eski Mısır'da turna, yıldızları gözlemleyen insanların da sembolüydü. Günümüzde yıldızları gözlemleyen insanları nasıl adlandırıyoruz?

Güney yarımküredeki takımyıldızlardan birinin adı da turnadır.

turna
takımyıldızı

Büyük Kral ve Turnalar

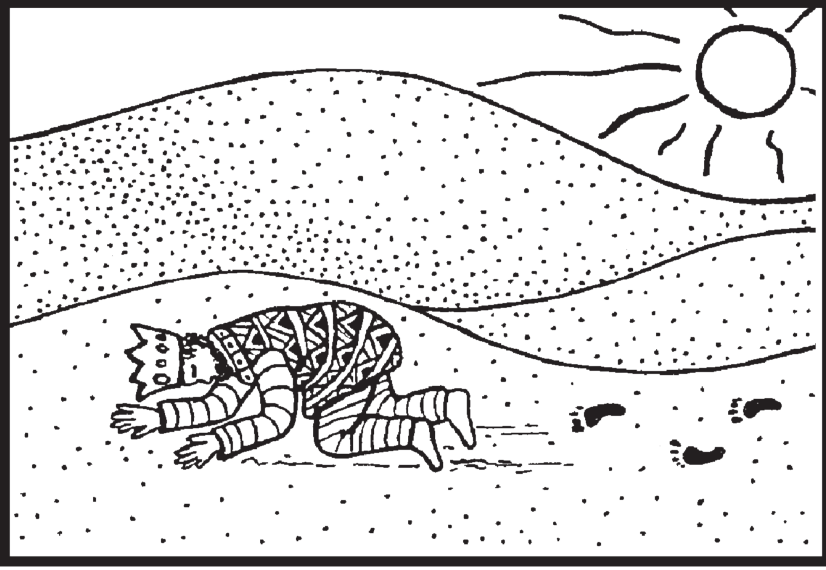
Bir Afrika masalı

Bir zamanlar Sang adında büyük bir kral varmış. Bir gün kral, çevredeki yaban öküzlerini hayranlıkla seyrederek yürüyormuş. Hava çok sıcakmış. Daha yağmur sezonu başlamamış. Toprak çıplak ve kurakmış. Akasya ağaçları gölge sağlamıyormuş. İnce dalları, uzun dikenleri ve küçük yaprakları arasından güneş ışığı öylece sızıyormuş. Hava çok sıcakmış. Yalnızca siyah karıncalar sıcağa aldırmadan ortalıkta geziyormuş.

Güneş büyük kralın saçsız kafasına çarparken "Yaşlandım artık. Sıcaktan daha çok etkileniyorum." diye düşünmüş. Tam bu sırada bir akbaba gelip, akasya ağacının bir dalına tünemiş. Kral, buna sevinmiş. "Ey Akbaba, başıma güneş geçti galiba, minnettar kalırım, kanatlarını açıp gölgelenirsem biraz altında" demiş. Akbaba "Neden?" diye sormuş. Kral da "Ne neden? Kanatlarını açsan ne olur? Bu bir iyilik, iyilik yapan iyilik bulur." demiş. "Hah!" demiş Akbaba. "Bu da ne demek?" diye sormuş kral. Akbaba cevap vermiş: "Evine git yaşlı adam, beni rahatsız edip durma, hava da ne sıcak

Bu masal, Afrika'nın doğusundaki Tanzania, Kenya ve Ugandanın sınırındaki bir gölde geçer. Orada taçlı turnalar yaşar. Masal bu kuşların adının nereden geldiğini anlatır. Masalı oku ve masalda ne gibi bir ders verildiğini arkadaşlarınızla tartış. Sence büyük kral, turnalara altın taç hediye ederek aptallık mı etmiş? Sence turnaların kafasındaki tüyler ne işe yarıyor? Bazıları bu tüylerin Afrika'nın otları arasında onlara saklanma olanağı sağladığını düşünüyor. Bazıları da, tüylerin turnaları Afrika güneşinin etkisinden koruduğunu, bazılarıysa bu tüylerin eşlerine kur yapmada işlerine yaradığını söylüyor.

ama." Yoluna devam etmiş kral. Kendini güçsüz hissetmeye başlamış. Tam o sırada bir fil görmüş. Fil hızlı hızlı yürüyormuş, sanki bir acelesi varmış. Bu nedenle kral ona seslenince pek gönülsüz durmuş. Kral, "Ey fil, çok yorgunum, başım dönüyor. Sıcaktan kurtulmak için karşıdaki ormana gidiyorum, ama yol uzun." demiş. Fil onaylamış yaşlı adamı: "Çok sıcak değil mi, ben de kendimi ormana atacağım." O zaman kral ona birlikte yolculuk yapmayı

teklif etmiş. "Kulaklarını iki yana açsan, ben de gölgesinde yürüsem, beni biraz serinletsen, biraz kendime gelsem." demiş. Fil, "Çok üzgünüm ama sen beni yavaşlatırsın. Bir an önce ormana gitmem lazım. Korkunç bir baş ağrım var." demiş. Kral "Ah" demiş, "Benim de." Bunun üzerine fil, "Tahmin ederim, kimse buna benim gibi üzelemez, sana iyi şanslar." deyip krala veda etmiş. Bir süre sonra da ormanın yolunda gözden kaybolmuş.

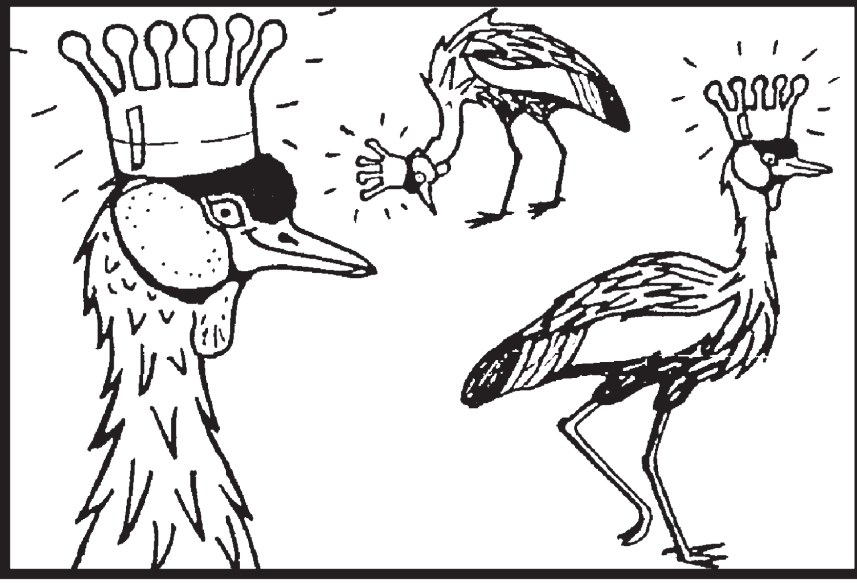
Zavallı kral kendini çok kötü hissediyormuş. Yere oturmuş ve "Yürüyecek halim kalmadı. Gölge bir yer bulmam lazım. Bulamazsam burada öleceğim." diye düşünmüş. Tam o anda bir turna sürüsü görmüş. Otların üzerine

havalı bir şekilde konmuşlar, uzun bacaklarını sertçe yere vurmuşlar. Böcekler dört bir yana kaçışmış ama turnalara yakalanmaktan kurtulamamışlar. Turnalar karınlarını doyurduktan sonra büyük kralın çevresinde toplaşmışlar. Yaşlı adam öyle ümitsiz duruyormuş ki şaşkınlıkla zıplamışlar önce bir ayakları üzerinde, sonra

diğerinde. "Korong, korong" diye ses çıkarmışlar. Bu aynı zamanda onların adıymış.

Büyük kral, "İyi kuşlar, bana yardım edin. Ormana gitmem lazım. Gölge bir yere gitmezsem burada öleceğim." diye fısıldamış. Turnalar "Elbette" deyip siyah beyaz, büyük ve

güzel kanatlarını açmışlar ve ona gölge yapmışlar. Sonra da ayağa kalkmasına yardım etmişler. Yavaşca onu ormana taşımışlar. Büyük kral ormana gelip ağaçların gölgesinde dinlenince kendine gelmiş. Kuşlar çevresine dizilmiş, büyük kral onlara bakmış ve daha önce böyle güzel yaratıklar görmediğini düşünmüş. "Çok iyisiniz. Hem iyi hem de güzel. Bu iki özellik bir arada bulunmaz. Bu iyiliğinizi asla unutmuyacağım. Sizi ödüllendireceğim. Bu yaptığınızı kimse yapmazdı. Şimdi tek tek yanıma gelin." demiş.

Turnalar denileni yapmışlar. Büyük kralın önüne geldiklerinde onu selamlamışlar, o da yavaşca elini turnaların zarif başlarına koymuş. Bir anda turnaların başında altın bir taç belirmiş. Anlaşılan büyük kral bu şekilde onlara teşekkür etmiş. Turnalar büyük kralı teşekkür etmek için tekrar selamlamışlar ve sonra

da uçup yaşadıkları göle gitmişler. Yeni taçları güneş ışığı çarptıkça ışıldamış. Büyük kral iyice kendine gelmiş. Üstelik turnalara böyle bir hediye verdiği için mutluymuş. İki ay sonra bir turna sürünerek gelmiş büyük kralın evinin kapısına.

Görünüşü çok zavallıymış. Açlıktan çöp gibiymiş. Tüyleri yolunmuş. Kamışların arasında saklanmaktan çamur içinde. Ve uykusuzluktan kıpkırmızı gözlü. Büyük kral turnaya korkuyla ve acıyarak bakmış. "Büyük kral" demiş turna, "Bize verdiğin hediyeyi geri alman için yalvarıyoruz. Almazsan geriye hiç bir turna kalmayacak. İnsanlar, taçımızı görüp almak için bizi avlıyorlar." Büyük kral turnayı dinlemiş ve kederden başını eğmiş. "Ne kadar aptalım." diyerek üzüntüsünü dile getirmiş. Böyle bir şeyi nasıl akıl edemedim. Hatamı telafi edeceğim. Son bir büyü daha yapacağım." Sonra da turnaların altın tacının yerine çok güzel taça benzer tüyler koymuş. Bu tüyler hâlâ var. O günden sonra, başlarındaki güzel tüylerle turnalar taçlı turna diye bilinmiş.

Avrupa'da Turnalar

Avrupa ve Ortadoğu'da turna binlerce yıldır edebiyatı, dili etkilemiş. Şair Homeros'un ünlü eseri İlyada'da olduğu gibi Eski Yunan ve Roma metinlerinde turnaların izine rastlanıyor. Turna kışın Filistin, Mısır ve diğer Akdeniz ülkelerine göç ediyor. Bu da o coğrafyayı nasıl etkilediğini gösteriyor. Kayıtlardan, Romalıların, Kuzey Afrika'yla ilişkilerinden dolayı taçlı turnayı da öğrendikleri görülüyor.

Eski Yunanlılar ve Romalılar, mevsimsel değişimleri ve hangi mevsimde neyi ekeceklerini belirlemek için turnaların göçlerini gözlemlemişler. Bugün kuzey ülkeleri turnanın gelişini, uzun kışın bitişi ve baharın habercisi kabul ederler.

İsveç'in güneyinde insanlar hâlâ turnalar için patates yetiştirmeye devam eder. Ulusal radyolar, baharda turnaların gelişini anons ederler. Bölgede ilk turnalar görüldükten sonra, insanlar onları turna gözleme yerlerine

giderek takip ederler. O kadar çok insan otomobil ve otobüslerle gelir ki bu yerlerde trafik sıkışıklığı yaşanır.

Avrupa'da turna, bağlılığın ve tehlikelere karşı tetikte olmanın sembolüdür. Bu ikincisi büyük olasılıkla, sürülerde birkaç turnanın bekçilik yaptığını gözlemlemelerinden kaynaklanır. Bekçi olan turnalar bir taşın üzerinde

tek ayakları üzerinde dururlar. Gece uyuyakalırlarsa, taşın üzerinden düşer ve hem kendileri uyanır hem de sürüyü uyandırırılar.

Turnagagası bitkisini duydun mu hiç? Bu bitkinin adı turnadan gelir, çünkü bitkinin tohum zarfları turna gagasına benzer.

Yaygın bir inanışa göre, Eski Yunan alfabesinde birkaç harf turnadan esinlenerek oluşturulmuştur. Örneğin lambda ve fi harfleri. Üstelik bazı insanlar fi harfinin, başını kanadı altına koymuş ve tek ayak üzerinde duran turnayı simgelediğini düşünür. Doğru olabilir mi, ne dersin?

Eski Yunanlılar ve Romalılar turna beslemiş ve besin olarak tüketmiştir.

lambda

fi

Ak Turnalar

Sibirya'da "kar tacı" olarak bilinen bir turna türü var. Bembeyaz ve uzun gagalı. Adını da tahmin edebilirsin: Ak turna. Bu turna, Hindistan'da "kuşların zambağı", Çin'de "siyah yenli turna" olarak bilinir.

Ak turnalar Sibirya'da ürer. Yerli halklar geleneksel olarak bu güzel kuşu korur, sağlık ve iyi şans getireceğine inanır. Sibirya'nın doğusunda yaşayan ve Yakutlar olarak bilinen Türk halkı, biri hastaysa ve ak turna görürse onun iyileşeceğine inanır. Sibirya'nın batısındaki Hanti-Mansi halkı, ayı avından sonra turna kostümü giyerek dans ederler. Böylece ayının ruhunu serbest bıraktıklarına inanırlar. Ayrıca Sibirya'daki yerli halklar, yuva yapan ve yavrularını besleyen turnalar rahatsız edilirse bunun kötü şans getireceğini düşünürler. Bu nedenle evcil hayvanlarını sulak alanlardan uzakta otlatırlar.

Azerbaycanlı Rasul Gamzatov'un şiirinden
Türkçeye uyarlanan bir bölüm:

Yarışıyorlar sonsuz gökyüzü boyunca
Söylesene kim alışık eşe dosta
Ve aralarındaki boşluk
Sanki ayrılmış bir yer bana

Turna sürülerine katılabiliyim bir gün
Öylece giderim kanatlanarak
Ve sen kalan yeryüzünde
Desene ağladığımı duyacaksın tiz sesimle

Uluslararası Turna Koruma Vakfı, kırk yılı aşkın süredir yeryüzündeki 15 turna türünün ve bu türlerin yaşadıkları sulak alanların korunmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir. www.savingcranes.org

WWF-Türkiye; dünyanın önde gelen doğa koruma kuruluşlarından biri olan WWF'in ulusal örgütüdür. Beş milyonu aşkın destekçiye ve 100'den fazla ülkede faaliyet gösteren bir küresel ağa sahip olan WWF'in misyonu; biyolojik çeşitliliği koruyarak, yenilenebilir kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayarak, kirlilik ve israfın önüne geçerek dünyamızdaki bozulma eğilimini durdurmak ve insanın doğayla uyum içinde yaşadığı bir gelecek kurmaktır. www.wwf.org.tr

